

RAPORT Z WIZYTACJI

(ocena programowa)

dokonanej w dniach 31 maja – 1 czerwca 2012 r. na kierunku *leśnictwo* prowadzonym w ramach obszaru nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych na poziomie inżynierskich studiów pierwszego stopnia realizowanych w formie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych w Zamiejscowym Wydziale Leśnym w Hajnówce Politechniki Białostockiej

przez zespół oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej

w składzie:

przewodniczący: dr hab. Sylwester Tabor, prof. UR, - członek i ekspert PKA
członkowie: prof. dr hab. Andrzej Grzywacz – ekspert PKA
dr hab. Antoni Buraczewski, prof. UP – ekspert PKA
Artur Gawryszewski – ekspert formalno-prawny PKA,
Dawid Świątkiewicz – ekspert PKA, przedstawiciel PSRP.

Krótką informacja o wizytacji

Ocena programowa na kierunku studiów *leśnictwo*, prowadzonym w Zamiejscowym Wydziale Leśnym w Hajnówce Politechniki Białostockiej, została przeprowadzona z inicjatywy Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Studia na ocenianym kierunku rozpoczęto w okresie poprzedzającym wprowadzenie kształcenia profilowanego. Z przedłożonej dokumentacji wynika, że Wydział zamierza prowadzić oceniany kierunek o profilu ogólnoakademickim.

Wizytacja została przygotowana i przeprowadzona zgodnie z obowiązującą procedurą. Raport Zespołu Oceniającego został opracowany na podstawie Raportu Samooceny przedłożonego przez Uczelnię, przedstawionej w toku wizytacji dokumentacji, przeglądu prac etapowych, przeglądu prac dyplomowych i ich recenzji, hospitacji zajęć a także spotkań i rozmów przeprowadzonych z władzami Uczelni i Wydziału oraz pracownikami i studentami ocenianego kierunku.

Jest to pierwsza wizytacja i ocena programowa na kierunku studiów *leśnictwo*, prowadzonego w Zamiejscowym Wydziale Leśnym PB w Hajnówce.

Załącznik nr 1 Podstawa prawna wizytacji

Wizytacja odbywała się w okresie przejściowym, dostosowawczym do istotnych zmian wprowadzonych w ustawie z dnia 27 lipca 2005 roku - *Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.).

Załącznik nr 2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji uwzględniający podział zadań pomiędzy członków zespołu oceniającego

Załącznik nr 3 Informacje o wynikach poprzedniej oceny programowej (lub oceny jakości kształcenia w przypadku gdy ostatnia ocena dokonywana była na podstawie przepisów obowiązujących do 30.09.2011 r.) – nie dotyczy

1. Koncepcja rozwoju ocenianego kierunku formułowana przez jednostkę

- 1) Ocena powiązania założonej koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku z misją Uczelni oraz ze strategią jednostki

Zamiejscowy Wydział Leśny PB w Hajnówce utworzono w wyniku przekształcenia Zamiejscowego Wydziału Zarządzania Środowiskiem w dniu 1 marca 2011 r., zgodnie z uchwałą nr 3/28/2010 Senatu Politechniki Białostockiej z dnia 28 października 2010 r., po pozytywnym zaopiniowaniu przez Radę ówczesnego Wydziału Zarządzania Środowiskiem w Hajnówce w dniu 24 września 2010 r. Oceniany kierunek studiów **leśnictwo** został utworzony na mocy uchwały nr 5/28/2008 Senatu Politechniki Białostockiej z dnia 28 lutego 2008 r. Kształcenie na ocenianym kierunku prowadzone jest na specjalności **gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych**, na poziomie inżynierskich studiów pierwszego stopnia, w formie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych. Profil kształcenia na powyższej specjalności nastawiony jest na przygotowanie specjalistów do pracy w obszarach leśnych szczególnie chronionych. Absolwenci tej specjalności są przygotowani do podjęcia pracy w jednostkach Lasów Państwowych oraz w gospodarstwach lasów prywatnych, ale przede wszystkim w parkach narodowych i krajobrazowych oraz w organach administracji państwowej zajmujących się ochroną przyrody i środowiska leśnego.

Powołanie kierunku studiów **leśnictwo** zostało zawarte w programie rozwoju Politechniki Białostockiej na kadencję 2008-2012 i jest wpisane w misję i strategię Uczelni. Politechnika Białostocka, jako największa Uczelnia techniczna w regionie, w swojej misji dąży do integracji ze środowiskiem gospodarczym, zarówno w zakresie kształcenia kadr jak i prowadzenia prac badawczych. Pełniąc funkcję swoistego centrum technologicznego regionu, wspiera i kreuje gospodarkę opartą na wiedzy. Z uwagi na uwarunkowania regionu, dla Uczelni oceniany kierunek jest ważny i w pełni wpisujący się w misję i strategię. Uczelnia planuje dalszy rozwój kierunku i co istotne, podjęte wspólnie z władzami samorządowymi działania wpisuje w strategię rozwoju Podlasia. Regionu o wysokiej lesistości i wysokim udziale gospodarki leśnej w tworzeniu dochodu ludności, gdzie znajdują się cztery parki narodowe i zarejestrowanych jest ponad 90 rezerwatów przyrody, w tym ponad połowa to rezerваты leśne. Te ogromne kompleksy leśne, ze znacznymi obszarami Natura 2000, wywierają znaczący wpływ na funkcjonowanie gospodarcze i społeczne całego regionu.

Jednocześnie dla Uczelni, stanowią wyzwanie do podejmowania inicjatyw w zakresie przemian społeczno-gospodarczych. W tym obszarze Uczelnia ma ambicje pełnić rolę lidera we wprowadzaniu innowacji technologicznych i technicznych. Ponadto nie należy także pomijać znaczenia Wydziału, jako jedynej w regionie uczelni technicznej, dającej szansę na zdobycie wyższego wykształcenia.

Należy także nadmienić, że nauczanie i jeszcze w niewielkim zakresie badania naukowe z zakresu leśnictwa, dla Uczelni stanowią istotny przyczynek do intensyfikacji współpracy i wymiany międzynarodowej na linii Białoruś – Polska - Niemcy. Na potrzeby intensyfikacji badań z zakresu leśnictwa planowana jest rozbudowa bazy laboratoryjnej oraz informatyzacja uczelni. Wydział realizuje projekt inwestycyjny „Pracownia środowiska leśnego”, gdzie zaplanowano budowę 4 kolejnych laboratoriów w ramach **Centrum naukowo-badawczego ZWL PB w Hajnówce**.

Koncepcja nauczania na prowadzonym przez Wydział kierunku jest generalnie zgodna z dotychczas obowiązującymi standardami kształcenia. Realizowana specjalność mieści się w obszarze kształcenia objętym kierunkiem studiów. Założenie koncepcji nauczania na tym kierunku ma związek z bogactwem przyrodniczo-leśnym regionu. Uwarunkowania przyrodnicze obszaru, jak również wynikające z nich konflikty ekologiczne wywołują „...*duże zapotrzebowanie na specjalistów ochrony przyrody, szczególnie ochrony przyrody w lasach*” (według Raportu Samooceny). Stąd koncepcja kształcenia studentów na specjalności **gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych**.

Stopień różnorodności oferty kształcenia oraz możliwości jej elastycznego kształtowania są ograniczone. Nie ma realnych przesłanek aby w najbliższej przyszłości oferta taka mogła być elastycznie kształtowana w ramach kierunku studiów. Ma na to wpływ prowadzenie kształcenia w zakresie jednej specjalności oraz stosunkowo mała liczba studentów. Według stanu na dzień 30.11.2011 r., w Politechnice Białostockiej studiowało 10 005 studentów na studiach stacjonarnych i 3 773 studentów na studiach niestacjonarnych, tj. łącznie 13 778 studentów. W Zamiejscowym Wydziale Leśnym na kierunku leśnictwo studiowało łącznie 307 studentów (2,2%), w tym 134 na studiach stacjonarnych i 173 na studiach niestacjonarnych. Zatem udział studentów ocenianego kierunku był bardzo niski. Według danych z ostatniej rekrutacji, w roku akademickim 2011/2012, na I rok studiów przyjętych zostało 52 kandydatów na studia stacjonarne i 31 kandydatów na studia niestacjonarne. Z tej liczby skreślono 7 kandydatów (odpowiednio: 5 na studiach stacjonarnych i 2 na studiach niestacjonarnych). Taki poziom przyjęć utrzymuje się już od dwóch lat, co wskazuje na stagnację w zakresie liczby studentów Wydziału.

Zdecydowanie lepiej wypada ocena innowacyjności oferty w zakresie realizowanej specjalności i możliwość jej pogłębiania, zwłaszcza w aspekcie dostępu do naturalnego laboratorium. Do realizacji zajęć wykorzystywane jest zaplecze w postaci Puszczy Białowieskiej. W ten sposób studenci mogą zdobyć unikatową wiedzę o najcenniejszych obszarach leśnych w Europie. Szczególnie cennym wsparciem dla procesu kształcenia jest udział samodzielnych pracowników naukowych Instytutu Badawczego Leśnictwa i doktorów leśników pracujących w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych. Ze względu na brak

możliwości sprostania pełnemu obciążeniu dydaktycznemu, w większości przypadków magistry i doktorzy leśnicy zatrudniani są na umowę zlecenie. Udział w realizacji procesu dydaktycznego nauczycieli z długoletnim doświadczeniem praktycznym jest bardzo dobrze odbierany przez samych studentów. Z uwagi na powyższe, przy wdrażaniu kształcenia profilowanego władze Wydziału powinny rozpatrzyć możliwość wdrożenia kształcenia o profilu praktycznym.

2) Ocena udziału zewnętrznych i wewnętrznych interesariuszy w procesie ustalania koncepcji kształcenia

W Raporcie Samooceny podano, że „...aktualna koncepcja kształcenia realizowana w Zamiejscowym Wydziale Leśnym PB w Hajnówce jest wynikiem już 10 lat funkcjonowania jednostki w realiach regionu”. Powstała w wyniku ścierania się różnych opinii, formowanych zarówno przez interesariuszy wewnętrznych jak i zewnętrznych. Pierwotny kierunek **ochrona środowiska** nie znalazł uznania wśród studentów, gdyż większość absolwentów miała problemy z zatrudnieniem. Na regionalnym rynku pracy dominują nadleśnictwa, które zgłaszały zapotrzebowanie na absolwentów o innych kwalifikacjach. Przede wszystkim powinni to być inżynierowie leśnicy, ale o kwalifikacjach dostosowanych do specyficznych, lokalnych potrzeb. Dlatego podjęto działania zmierzające do prowadzenia studiów na kierunku **leśnictwo**, przy jednoczesnym utrzymaniu dotychczas prowadzonej specjalności na kierunku ochrona środowiska – **gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych**. W trakcie ustalania koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku zostały przeprowadzone na dużą skalę konsultacje z regionalnymi instytucjami samorządowymi i instytucjami odpowiedzialnymi za gospodarkę leśną w regionie. Otrzymano pomoc i poparcie od władz regionalnych: Starostwa Powiatowego w Hajnówce, Urzędu Miasta Hajnówka. Ponadto należy zauważyć, iż Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych nie tylko wsparła inicjatywę, ale jej ówczesny dyrektor zadeklarował współpracę przy realizacji programów studiów. Umożliwił odbywanie praktyk i staży przez studentów ocenianego kierunku. Inicjatywę wsparły również Nadleśnictwo Białowieża, Nadleśnictwo Hajnówka oraz Instytuty Badawcze z Białowieży. Porozumienia o współpracy z tymi interesariuszami zewnętrznymi zostały przedstawione Zespołowi Oceniającemu podczas oceny programowej na ocenianym kierunku studiów i stanowią załącznik do Raportu Samooceny.

Udział w tworzeniu koncepcji kształcenia mieli także interesariusze wewnętrzni, w tym nauczyciele akademicy prowadzący zajęcia na ocenianym kierunku studiów, którzy swoim długoletnim doświadczeniem wspomagali koncepcję kształcenia, a także pracownicy administracji. Jednak głównymi interesariuszami wewnętrznymi byli studenci, którzy zainicjowali proces zmiany nazwy Wydziału. Studiując na ówczesnym Zamiejscowym Wydziale Zarządzania Środowiskiem, przez wiele nadleśnictw byli niedoceniani i pomijani przy kwalifikowaniu do odbywania praktyki programowej i stażu zawodowego.

Dotychczas były i są nadal realizowane plany studiów i programy kształcenia dla kierunku **leśnictwo** ze specjalnością **gospodarowanie na obszarach przyrodniczo**

cennych, opracowane w oparciu o obowiązujące standardy kształcenia dla pierwszego stopnia studiów, dla kierunku *leśnictwo* (rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki – załącznik nr 60, Dz. U. Nr 164, poz. 1166). Na bazie obowiązujących standardów, pierwszy plan studiów zatwierdzono na rok akademicki 2008/2009, kolejny na rok akademicki 2009/2010, a ostatni na rok akademicki 2011/2012. Plany te podlegały mniej lub bardziej istotnym zmianom, przede wszystkim w celu dostosowania do obowiązujących przepisów. We wszystkich programach podstawowe cele i efekty kształcenia nie podlegały istotnym zmianom. W zakresie wiedzy było to: definiowanie i rozumienie istoty zjawisk przyrodniczych zachodzących w ekosystemach leśnych oraz posiadanie ogólnej wiedzy z zakresu gospodarki leśnej i ochrony środowiska. W zakresie umiejętności: sporządzanie i realizacja planów gospodarczych i ochronnych; projektowanie, urządzenie, organizowanie i zarządzanie gospodarstwem leśnym; zapewnianie trwałości funkcjonowania ekosystemów leśnych o różnym stopniu ochrony prawnej. Z kolei w zakresie kompetencji społecznych: posiadanie świadomości znaczenia społecznej, zawodowej i etycznej odpowiedzialności za kształtowanie i stan środowiska leśnego, w ramach gospodarki realizującej założenia leśnictwa wielofunkcyjnego, opartej o zrównoważony rozwój. W tym zakresie cele i efekty kształcenia są dostosowywane do aktualnych potrzeb zewnętrznych i uwarunkowań wewnętrznych. Także nowe plany studiów i programy nauczania, opracowane w oparciu o KRK dla Szkolnictwa Wyższego, były konsultowane m.in. z Regionalną Dyrekcją Lasów Państwowych w Białymstoku, Nadleśnictwem w Hajnówce oraz Starostwem Powiatowym w Hajnówce. Pewne zmiany w programie zostały zasugerowane przez Regionalną Dyrekcję Lasów Państwowych. Dotyczyły zwiększenia obciążenia dla kształcenia z zakresu odnawialnych źródeł energii, planowania systemu ochrony krajobrazu, inżynierii leśnej oraz zwiększenia liczby ćwiczeń terenowych.

Ocena końcowa 1 kryterium ogólnego „w pełni”

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Wizytowany kierunek jest dla Uczelni ważny, wpisujący się w jej misję i strategię. Założenie koncepcji kształcenia na tym kierunku ma związek z bogactwem przyrodniczo-leśnym regionu i uwarunkowaniami gospodarczymi. Różnorodność ścieżek kształcenia na wizytowanym kierunku nie jest zbyt duża i nie może być elastycznie kształtowana. Zdecydowanie wyższa jest ocena innowacyjności oferty w zakresie realizowanej specjalności, szczególnie w obszarze obejmującym nauczanie praktyczne i inżynierskie.
- 2) Należy pozytywnie ocenić działalność w zakresie włączania w proces kreowania koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku studiów interesariuszy zewnętrznych oraz wewnętrznych.

2. Spójność opracowanego i stosowanego w jednostce opisu zakładanych celów i efektów kształcenia dla ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie

1) Ocena zgodności założonych celów oraz specyficznych i szczegółowych efektów kształcenia dla ocenianego kierunku

Jak wcześniej nadmieniono, absolwenci dotychczasowego kierunku **ochrona środowiska** nie znajdowali zatrudnienia i jak podano w Raporcie Samooceny „...byli dyskredytowani przez nadleśnictwa”. W założeniu powołanie kierunku **leśnictwo** i utrzymanie specjalności **gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych** ma tę niekorzystną sytuację zmienić. Uznaje się, że powołana specjalność jest optymalną, jaka w istniejących warunkach może być realizowana.

Nazwa kierunku studiów **leśnictwo** jest zgodna z wykazem nazw kierunków studiów zawartym w rozporządzeniu MNiSzW z dnia 12.07.2007 r. Przedstawione w Raporcie Samooceny sylwetki absolwentów odpowiadają charakterowi kierunku i cechom sylwetek absolwentów sformułowanych w standardzie dla tego kierunku. Podobnie cele kształcenia i deklarowane kompetencje absolwenta można także uznać za zgodne z tzw. deskryptorami efektów kształcenia.

Jednak trudno jednoznacznie stwierdzić, czy przewidziane w programie studiów treści kształcenia obejmują cały przekrój zagadnień niezbędnych do pracy w leśnictwie i pozwalają właściwie przygotować absolwenta do pracy zawodowej.

Kształcenie na ocenianym kierunku w Zamiejscowym Wydziale Leśnym PB w Hajnówce ma bardzo krótką historię, zbyt mały bagaż doświadczeń i jeszcze mało czytelny profil. Dopiero w bieżącym roku akademickim Wydział opuścili pierwsi absolwenci ocenianego kierunku. Przy braku ocen absolwentów, nauczyciele Wydziału nie w każdym przypadku dobrze identyfikują potrzeby gospodarki leśnej i kształcenia kadr dla tej dziedziny gospodarki. Przewidziane w programie studiów treści kształcenia obejmują bowiem cały przekrój zagadnień, które mają być przydatne w szczególnych warunkach gospodarowania, tj. na obszarach szczególnie cennych (parkach narodowych), natomiast w mniejszym stopniu, jak się wydaje, w typowych jednostkach gospodarczo-leśnych. Wydział zaznacza, że w trakcie opracowywania celów i efektów kształcenia przeprowadza się konsultacje z partnerami wspierającymi proces dydaktyczny (głównie jednostki Lasów Państwowych). Sugestie jednostek konsultujących wydają się być niekiedy mało przemyślane i tym samym mało przydatne do spełnienia wymogów rynku pracy. Jest zrozumiałe poparcie, jakie udzielają Wydziałowi miejscowe jednostki samorządowe. Zrozumiałe jest także zainteresowanie przedstawicieli jednostek Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w prowadzeniu studiów na wysokim poziomie.

Należy w tym miejscu wnieść uwagę, że pozytywne stanowisko jednostek gospodarczych Lasów Państwowych odnośnie współpracy z Wydziałem nie gwarantuje późniejszego zatrudnienia. Wypada zaznaczyć, że Lasy Państwowe - jako dotychczasowy główny pracodawca dla absolwentów kierunku leśnictwo - zatrudniają (w skali kraju) około 200 absolwentów na rok (w miejsce odchodzących z pracy - głównie wiek emerytalny), w tym

i absolwentów innych kierunków kształcenia (np. ochrona środowiska, zarządzanie środowiskiem, itp.). Z drugiej strony - rocznie „przybywa” minimum 650 absolwentów leśnictwa tylko z trzech „historycznych” wydziałów leśnych. Stąd też absolwenci mają trudności z otrzymaniem pracy w Lasach Państwowych i innych „okołoleśnych” jednostkach. Dodatkowo - co należy podkreślić – w powyższych jednostkach następuje stopniowa redukcja pracowników na stanowiskach nierobotniczych.

Treści kształcenia i metody dydaktyczne dla poszczególnych przedmiotów odnoszą się do standardowych kart przedmiotów, które zamieszczono w załączniku do Raportu Samooceny. Opracowane zostały zgodnie z zasadami obowiązującymi przed wejściem w życie Rozporządzenia MNiSzW w sprawie KRK dla Szkolnictwa Wyższego. Stąd też, w przedstawionych kartach przedmiotu można znaleźć informacje w odniesieniu do założeń i celów kształcenia, mniej lub bardziej szczegółowe informacje dotyczące treści wykładów i ćwiczeń oraz warunków zaliczenia, natomiast brak w nich jednoznacznego wykazu osiąganych efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. W efekcie, na obecnym etapie przygotowania programów, możliwość osiągnięcia ogólnych i specyficznych efektów kształcenia poprzez realizację celów i szczegółowych efektów kształcenia dla modułów kształcenia oraz praktyk można ocenić w stopniu ograniczonym. Podstawowym źródłem informacji są tutaj prace etapowe, egzaminy z określonego zakresu treści kształcenia oraz prace dyplomowe. Szczególnie na podstawie tych ostatnich można wnioskować, że osiągane efekty kształcenia w zakresie kształcenia kierunkowego i specjalistycznego są dobre i bardzo dobre. Niestety, tak wysoka ocena nie może być odzwierciedleniem efektów kształcenia uzyskiwanych w grupie przedmiotów podstawowych dla kierunku studiów.

- 2) Ocena czy efekty kształcenia są sformułowane w sposób zrozumiały i pozwalający na opracowanie przejrzystego systemu ich weryfikacji

W dniu 15 grudnia 2011 r. Senat Politechniki Białostockiej, działając na podstawie art. 68, ust. 1. pkt 2. Ustawy z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365), podjął Uchwałę nr 4/46/2011 w sprawie wytycznych dla rad wydziałów, w sprawie warunków jakim powinny odpowiadać plany studiów i programy kształcenia na studiach pierwszego i drugiego stopnia. Co należy uznać za wysoce pozytywne, w dokumencie podano wytyczne szczegółowe dotyczące m.in. liczby godzin realizowanych w tygodniu na studiach stacjonarnych oraz realizowanych w ciągu jednego dnia na studiach niestacjonarnych. Ponadto określono liczbę godzin i punktów ECTS, jakie powinny być uwzględnione na realizację zajęć w ramach przedmiotów podstawowych, humanistyczno-społecznych oraz języka obcego i WF. Określony został także minimalny czas trwania praktyk zawodowych i dyplomowych. W wytycznych szczegółowo określono wymogi formalne dotyczące wymaganej dokumentacji programu kształcenia. Załącznik do dokumentu stanowią efekty kształcenia z zakresu: matematyki, fizyki, przedmiotów z obszaru nauk humanistycznych, ekonomicznych i społecznych, a także języka obcego

dla poziomów B2 i B2+. Dla poszczególnych grup efektów podano sposoby ich sprawdzenia. Podjęcie takich przedsięwzięć w sposób znaczący usprawniło proces opracowywania kierunkowych efektów kształcenia. Dlatego Zamiejscowy Wydział Leśny PB w Hajnówce ma przygotowane do wdrożenia z dniem 1.10.2012 r. nowe plany studiów i programy kształcenia dla kierunku *leśnictwo*, realizowane na poziomie studiów pierwszego stopnia inżynierskich o profilu ogólnoakademickim. Efekty kształcenia umiejscowione są w obszarze nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych. Opis zakładanych rezultatów kształcenia uwzględnia również realizację pełnego zakresu efektów kształcenia prowadzących do uzyskania kompetencji inżynierskich. W przedłożonej dokumentacji nie wskazano dziedziny nauki i dyscyplin, do których odnoszą się efekty kształcenia (§ 9 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia - Dz. U. Nr 243, poz. 1445).

Zamieszczone w rozdziale I.2. Raportu Samooceny cele i efekty kształcenia dotyczą nowego programu opartego o KRK dla Szkolnictwa Wyższego. Zostały one już opracowane i po weryfikacji przez Uczelnianą Komisję ds. Jakości Kształcenia oraz po uzyskaniu pozytywnej oceny Senatu PB zostaną wdrożone do realizacji od roku akademickiego 2012/2013. Nie są one objęte zakresem tej oceny programowej. Jednak na ich podstawie można wnioskować o strategii rozwoju kształcenia na ocenianym kierunku. Cele i efekty kształcenia zostały zdefiniowane dla poszczególnych modułów.

- Kształcenie w zakresie treści humanistycznych, ekonomicznych i społecznych:
 - wiedza: zaawansowana wiedza w danej dziedzinie pracy i nauki obejmująca krytyczne rozumienie teorii;
 - umiejętności: umiejętność wyszukiwania, interpretacji i oceny przydatności danych związanych z leśnictwem;
 - kompetencje społeczne: działanie kreatywne i przedsiębiorcze umożliwiające rozwój jednostki i społeczeństwa.
- Kształcenie w zakresie treści podstawowych:
 - wiedza: zaawansowana wiedza oparta na rozumieniu zasad funkcjonowania organizmów żywych na różnych poziomach organizacji przyrody nieożywionej oraz ich wykorzystanie w technicznych zadaniach inżynierskich;
 - umiejętności: możliwości wykorzystania znajomości metod eksperymentalnych, matematyczno-statystycznych oraz informatycznych do opisu i analizy zjawisk zachodzących w lasach;
 - kompetencje społeczne: możliwość oceny ryzyka i skutków działalności w zakresie leśnictwa.
- Kształcenie w zakresie treści kierunkowych:
 - wiedza: zaawansowana znajomość zmian i zagrożeń środowiska leśnego spowodowanych działalnością człowieka; wiedza w zakresie funkcjonowania organizmów gospodarczych, ich zarządzania, nadzoru, logistyki, kontroli i certyfikacji z uwzględnieniem obszaru techniki leśnej;

- umiejętności: samodzielna interpretacji uzyskanych danych empirycznych i wyciąganie wniosków; umiejętność wyszukiwania, interpretacji i oceny przydatności danych związanych z leśnictwem;
 - kompetencje społeczne: społecznej, zawodowej i etycznej odpowiedzialność za jakość i stan naturalnego środowiska leśnego.
- Kształcenia w zakresie treści specjalistycznych:
- wiedza: podstawowa wiedza ekonomiczna, prawna i społeczna odnosząca się do obszaru leśnictwa i ochrony przyrody;
 - umiejętności: umiejętności praktycznego wykorzystywania wiedzy w zakresie przetwarzania informacji służących do doskonalenia infrastruktury leśnictwa;
 - kompetencje społeczne: zrozumienie potrzeb ciągłego uczenia się i podnoszenia umiejętności zawodowych oraz osobistych, a także działania w sposób przedsiębiorczy.

W swojej ogólnej postaci zestawione efekty kształcenia są zgodne z obszarem nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych. Jednak w ramach KRK dla tego obszaru i tego poziomu kształcenia absolwenci winni np.:

- wykazać znajomość podstawowych metod, technik, technologii, narzędzi i materiałów pozwalających wykorzystać i kształtować potencjał przyrody w celu poprawy jakości życia człowieka (R1A_W05),

lub

- posiadać zdolność podejmowania standardowych działań, z wykorzystaniem odpowiednich metod, technik, technologii, narzędzi i materiałów, rozwiązujących problemy w zakresie produkcji żywności, zdrowia zwierząt, stanu środowiska naturalnego i zasobów naturalnych oraz technicznych zadań inżynierskich zgodnych ze studiowanym kierunkiem studiów (R1A_U06).

W obu przypadkach zapisy efektów kształcenia dla obszaru stawiają przed absolwentem niższe wymagania niż sprecyzowane dla kierunku, gdyż zaawansowana wiedza i umiejętności są wymagane dla studiów drugiego stopnia.

Należy jednocześnie nadmienić, że bezpośrednia weryfikacja kierunkowych efektów kształcenia jest możliwa tylko na etapie egzaminu dyplomowego i praktyk zawodowych. W pozostałych przypadkach jest to sposób weryfikacji pośredniej, tj. poprzez weryfikację efektów kształcenia osiągniętych w ramach poszczególnych przedmiotów. Dla nich efekty kształcenia zostały sformułowane w sposób zrozumiały i w większości pozwalający na opracowanie przejrzystego systemu ich weryfikacji.

W odniesieniu do publikowania efektów kształcenia należy zaznaczyć, że plan studiów jak również programy ramowe poszczególnych przedmiotów oraz plany zajęć podane są do wiadomości studentów i osób zainteresowanych. Głównie widnieją na tablicy ogłoszeń na terenie Wydziału, a programy także na stronie internetowej Wydziału.

3) Analiza i ocena systemu weryfikacji efektów kształcenia

Rezultaty kształcenia są oceniane na podstawie aktywności na zajęciach, zaliczeń cząstkowych, krótkich sprawozdań i projektów (indywidualnych i zespołowych), kolokwium a także egzaminów końcowych. Zaliczenia i egzaminy zdawane są po zakończeniu każdego semestru, który jest okresem rozliczeniowym dla studentów. W roku akademickim są dwie sesje egzaminacyjne (zimowa i letnia) oraz dwie sesje poprawkowe (zimowa i jesienna). Egzaminy przeprowadzane są zwykle w formie pisemnej a rzadziej jako egzaminy ustne. Egzaminy pisemne to zarówno egzaminy o charakterze opisowym, jak też testowe (zawierające szeroką gamę pytań zamkniętych i otwartych, zwykle wzbogaconych o elementy graficzne). Sposób oceniania prac zaliczeniowych, egzaminów i innych form weryfikowania osiągniętych efektów kształcenia uzależniony jest od specyfiki przedmiotu. Warunki i forma zaliczeń poszczególnych przedmiotów i zajęć jest podawana studentom do wiadomości przez prowadzących zajęcia. Zdaniem studentów formy egzaminów i zaliczeń są w pełni miarodajne i w sposób prawidłowy sprawdzają zarówno wiedzę jak i umiejętności praktyczne nabyte podczas ćwiczeń laboratoryjnych i terenowych. Szczególnie cenioną formą weryfikacji umiejętności jest wykonawstwo projektu indywidualnego i zespołowego.

Ogólne przepisy określające zasady realizacji prac dyplomowych zostały zawarte w Regulaminie Studiów Politechniki Białostockiej (§ 23 i 24 Regulaminu), przyjętego Uchwałą nr 16/24/2010 Senatu w dniu 29 kwietnia 2010 r. Uszczegółowienie przepisów dotyczących zasad dyplomowania opublikowane zostało w Zarządzeniu Rektora nr 77 z dnia 15 września 2009 roku w sprawie *Zasad postępowania przy przygotowaniu i obronie pracy dyplomowej* w Politechnice Białostockiej oraz korektą wprowadzoną Zarządzeniem Rektora nr 72 z dnia 18 listopada 2010 roku. W Regulaminie zawarte są także przepisy określające zasady przeprowadzania egzaminu dyplomowego i obliczania oceny na dyplomie ukończenia studiów. Ponadto od 2011 roku obowiązują *Szczegółowe zasady procesu dyplomowania* w Zamiejscowym Wydziale Leśnym PB w Hajnówce, wprowadzone na podstawie stosownej Uchwały Rady Wydziału. Zapisem Regulaminu, który wzbudza pewne kontrowersje jest stwierdzenie, iż temat pracy dyplomowej powinien być przydzielony studentowi najpóźniej na jeden semestr przed zakończeniem studiów (§ 23 ust. 7 Regulaminu). Wydaje się, że dla realizacji pracy magisterskiej, która powinna zawierać aspekt badawczy jest to okres niewystarczający. Tryb zatwierdzania tematów prac dyplomowych i ich zakres reguluje Zarządzenie Rektora Nr 72/2010. W myśl tego dokumentu, wykaz tematów prac dyplomowych (inżynierskich, licencjackich, magisterskich) realizowanych na wydziale i zgłoszonych przez kierowników katedr /zakładów zatwierdza dziekan. I w tym przypadku można mieć zastrzeżenie dotyczące opiniowania tematów prac dyplomowych przed ich zatwierdzeniem.

W myśl Regulaminu Studiów (§ 25 i 26 Regulaminu), egzamin dyplomowy jest egzaminem ustnym i odbywa się przed komisją powołaną przez dziekana, w składzie:

- przewodniczący komisji, którym może być dziekan lub, z jego upoważnienia, nauczyciel akademicki z tytułem profesora lub stopniem naukowym doktora habilitowanego;

- promotor pracy;
- recenzent pracy;
- nieobowiązkowo nauczyciel akademicki reprezentujący daną specjalność.

Egzamin dyplomowy składa się z:

- prezentacji pracy;
- obrony pracy przez studenta;
- odpowiedzi studenta na przynajmniej trzy pytania komisji, celem sprawdzenia jego wiedzy z określonego kierunku studiów.

Ocenę z egzaminu dyplomowego ustala się na podstawie średniej arytmetycznej ocen uzyskanych z prezentacji, obrony pracy i odpowiedzi na zadawane pytania. Przy ocenie odpowiedzi na pytania student może otrzymać najwyżej jedną ocenę niedostateczną.

Na wniosek Studentów Wydziału przygotowane zostały zestawy zagadnień egzaminacyjnych obowiązujące na egzaminie dyplomowym inżynierskim. Zostały one przekazane do informacji studentów i zamieszczone na stronie internetowej Wydziału.

Zespół dokonał przeglądu większości prac inżynierskich pierwszego rocznika absolwentów kierunku **leśnictwo** z 2012 r., studiów stacjonarnych i niestacjonarnych. Część z nich poddał szczegółowej ocenie wg **załącznika nr 4**. Zarówno pod względem formalnym jak i merytorycznym sprawiają bardzo dobre wrażenie. Większość prac ma charakter badań i eksperymentów terenowych, a niektóre analiz materiałów wieloletnich z nadleśnictw. Nie było prac przeglądowych, literaturowych czy też monografii tematycznych. Układ wszystkich prac poprawny, nie odbiegający od powszechnie obowiązujących standardów i przyjętego schematu: Wstęp, Przegląd piśmiennictwa, Cel pracy, Materiał i metody, Charakterystyka miejsca badań, Wyniki badań, Dyskusja wyników, Wnioski, Literatura, Załączniki. Literatura w pracach dyplomowych jest właściwie cytowana, tabele i ryciny podpisane, a każdą pracę zapisano również na płycie CD. Wydział na razie nie korzysta z programu komputerowego wykrywania plagiatów. Prace inżynierskie posiadają tylko streszczenia w języku polskim. Powinno zmierzać się do dodatkowego umieszczania w pracach inżynierskich w języku angielskim: tytułu, słów kluczowych i streszczenia. Taka zasada jest przyjętym standardem na innych wydziałach. W ten sposób studenci w większym stopniu przygotowują się do przyszłej współpracy zagranicznej, np. na studiach drugiego stopnia.

Recenzje prac poprawne i rzetelne, a oceny uzasadnione i nie budzące zastrzeżeń.

Zespół dokonał także przeglądu i oceny 5-10 prac etapowych i zaliczeniowych, wykonanych w ramach kilku wybranych przedmiotów, wg **załącznika nr 4**. Prace posiadały właściwy i pełny opis, uwzględniający: imię i nazwisko studenta, formę i etap studiów, nazwę przedmiotu oraz datę przeprowadzenia egzaminu lub zaliczenia pracy projektowej. Przyjęta skala ocen nie odbiega od przyjętych standardów. Prowadzący poszczególne przedmioty wnoszą znaczny wkład pracy własnej we właściwe przygotowanie formularzy, co skutkuje sprawnym przebiegiem egzaminów i zaliczeń. Wydaje się jednak, iż w przypadku niektórych przedmiotów konieczne jest dodatkowe wprowadzenie egzaminów i wystąpień ustnych, niezbędnych do weryfikacji postaw społecznych.

Autorzy Raportu Samooceny wyszczególniają cztery podstawowe przyczyny odsiewu studentów:

- rezygnacja ze względu na niski poziom przygotowania do studiów;
- brak adaptacji do systemu organizacyjnego studiów, znacznie odmiennego od kształcenia gimnazjalnego i ponad gimnazjalnego;
- zmiana zainteresowań i przenosiny na inną uczelnię;
- zdarzenia losowe.

Powyższe zestawienie należy uzupełnić o bardzo istotną piątą przyczynę – brak postępów w nauce.

Zgodnie z przedłożoną dokumentacją, największy odsiew studentów następuje zawsze po pierwszym roku studiów. W tym przypadku, za podstawową przyczynę odsiewu uznaje się pierwsze dwa czynniki, tj.: niskie przygotowanie do studiów i brak adaptacji do systemu organizacyjnego studiów. Szczególnie zauważalne jest to na studiach niestacjonarnych, gdzie odsiew po I roku studiów jest blisko o 1/3 wyższy niż na studiach stacjonarnych (studia stacjonarne średnio 14%; studia niestacjonarne średnio 20%). O ile jednak w kolejnych latach (II i III rok) odsiew na studiach niestacjonarnych średnio wynosił niewiele ponad 3%, to na studiach stacjonarnych było to aż 17%. W przypadku tego ostatniego wskaźnika dominującą przyczyną był brak postępów w nauce. Na ostatnim roku studiów (IV) odsiew studentów był marginalny (1 student na studiach niestacjonarnych spośród łącznie 72 studentów).

Przedstawioną powyżej skalę odsiewu należy uznać za średnią. Jednocześnie należy nadmienić, że taki poziom odsiewu uzyskiwany jest w warunkach braku selekcji podczas rekrutacji (pkt. 7.1).

Podczas oceny programowej na kierunku studiów *leśnictwo*, prowadzonym w ZWL PB w Hajnówce, oglądowi poddano akta osobowe wszystkich absolwentów. Wynika z nich, iż:

- protokoły egzaminacyjne – prowadzone są zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 224, poz. 1634 z późn. zm.);
- karty okresowych osiągnięć studenta – prowadzone są zgodnie z powyżej przytoczonym rozporządzeniem;
- dyplomy i suplementy – sporządzane są zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 grudnia 2008 r. w sprawie rodzajów tytułów zawodowych nadawanych absolwentom studiów i wzorów dyplomów oraz świadectw wydawanych przez uczelnie (Dz. U. Nr 11 z 2009 r., poz. 61). Ponadto w suplementach znajdują się szczegóły dotyczące programu takie jak: składowe programu studiów oraz indywidualne osiągnięcia, uzyskane oceny i punkty ECTS.

W teczkach absolwentów znajdują się wymagane dokumenty związane ze złożeniem egzaminu dyplomowego. Teczki akt osobowych studenta (razem z pracą dyplomową) przechowuje się w archiwum Wydziału.

Załącznik nr 4 Ocena losowo wybranych prac etapowych oraz dyplomowych

- 4) Ocena procedur i mechanizmów umożliwiających badanie losów (karier) absolwentów oraz dostosowanie efektów kształcenia do oczekiwań absolwentów ocenianego kierunku studiów i otoczenia społeczno-gospodarczego

Monitorowanie losów absolwentów kierunku **leśnictwo** nie jest jeszcze prowadzone, gdyż oceniany kierunek jest prowadzony na Wydziale dopiero od 4 lat. W bieżącym roku ukończyli kierunek dopiero pierwsi absolwenci. Wydział podjął działania w celu spełnienia ustawowego obowiązku śledzenia losów absolwentów i dostosowania efektów kształcenia. Należy w tym miejscu nadmienić, że badanie karier absolwentów oraz dostosowanie efektów kształcenia do ich oczekiwań będzie możliwe dopiero po upływie pewnego czasu. Zwykle wówczas, kiedy ci absolwenci znajdą zatrudnienie na rynku pracy i będą zmieniać to zatrudnienie. Ponadto, spośród 42 absolwentów, 26 osób to absolwenci studiów niestacjonarnych. W przeważającej części są to osoby posiadające już znaczące doświadczenie w pracy zawodowej, w jednostkach działających w obszarze leśnictwa. To m.in. ich sugestie i doświadczenie zawodowe były przyczynkiem do zmian kolejnych planów studiów i programów nauczania.

Ocena końcowa 2 kryterium ogólnego „znacząco”

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Cele kształcenia absolwenta kierunku leśnictwo oraz uzyskiwane efekty kształcenia w większości odpowiadały standardom kształcenia i przyjętym deskryptorom, zgodnym z dotychczas obowiązującym rozporządzeniem MNiSzW z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz. U. Nr 164, poz. 1166). Obecnie na ukończeniu są procedury zmierzające do dostosowania ich do rozporządzenia MNiSzW z dnia 2 listopada 2011 w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. Nr 253, poz. 1520). Należy jednak zauważyć, że kształcenie w ramach tak specyficznej specjalności jest zbyt jednostronne i nie dające pełnych kwalifikacji. Ocena częściowa „znacząco”.
- 2) Efekty kształcenia są sformułowane na ogół w sposób zrozumiały i stanowiły podstawę opracowania przejrzystego systemu ich weryfikacji. Prace dostosowawcze do wymagań KRK są już na ukończeniu. Brak oceny efektów kształcenia w ramach modułów przedmiotów. Ocena częściowa „znacząco”.
- 3) System weryfikacji etapowych i końcowych osiągnięć studenta typowy dla szkolnictwa wyższego. Obejmuje zaliczenia częściowe, kolokwia, oceny zadań wykonywanych na ćwiczeniach oraz samodzielnie wykonywanych projektów i opracowań, a także egzaminy końcowe. Procedury w zakresie zasad dyplomowania i przebiegu egzaminów dyplomowych prawidłowe z zastrzeżeniem sposobu

zatwierdzania tematów prac dyplomowych. Prace inżynierskie mają charakter projektu bądź pracy eksperymentalnej, rzadko przeglądu literatury. Ocena częściowa „znacząco”.

- 4) System badania losów absolwentów oraz dostosowanie efektów kształcenia do ich oczekiwań i oczekiwań otoczenia społeczno-gospodarczego, a także stopień zaangażowania przedstawicieli interesariuszy zewnętrznych w kształtowanie struktury efektów kształcenia jest opracowywany. Ocena częściowa „w pełni”.

3. Program studiów a możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia

- 1) Ocena czy realizowany program studiów umożliwi osiągnięcie każdego z określonych celów oraz ogólnych i szczegółowych efektów kształcenia, a także uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta

Według planu z 2008 r. studenci studiów stacjonarnych realizowali 2400 godz. zajęć łącznie z 15 punktami ECTS za przygotowanie pracy dyplomowej (lub projektu inżynierskiego) i przygotowanie do egzaminu dyplomowego uzyskiwali 210 punktów ECTS, co było zgodne z obowiązującymi standardami. Natomiast studenci studiów niestacjonarnych, przy takiej samej liczbie punktów ECTS, realizowali 1440 godz. zajęć dydaktycznych, co stanowi dokładnie 60% godz. obciążenia studiów stacjonarnych i jest zgodne z § 3 ust. 3 rozporządzenia (Dz. U. Nr 164, poz. 1166).

Zarówno na studiach stacjonarnych jak i niestacjonarnych realizowane były treści kształcenia podstawowe i kierunkowe wynikające ze standardów. Podstawowym uchybieniem w stosunku do standardów był brak realizacji kształcenia w zakresie ochrony własności intelektualnej.

Zgodnie z wymogami, plan studiów i program nauczania, przy zagwarantowaniu pełnej realizacji treści kształcenia określonych w standardzie dla danego kierunku studiów i poziomu kształcenia, powinien umożliwiać studentowi wybór treści kształcenia w wymiarze nie mniejszym niż 30% godzin zajęć, z zakresów i na zasadach ustalonych przez jednostkę prowadzącą kształcenie (§ 4 ust. 3 rozporządzenia - Dz. U. Nr 164, poz. 1166). W tym celu opracowany program uwzględniał możliwość wyboru modułu dla specjalizacji przyrodniczej lub ekonomicznej. Dla specjalizacji przyrodniczej, na studiach stacjonarnych różnicami między modułami objęto: 15 godz. w ramach treści podstawowych, 225 godz. w ramach treści kierunkowych, 90 godz. w ramach treści specjalnościowych i 30 godz. w ramach seminarium. Z kolei dla specjalizacji ekonomicznej, na studiach stacjonarnych różnicami między modułami objęto: 120 godz. w ramach treści kierunkowych, 210 godz. w ramach treści specjalnościowych i 30 godz. w ramach seminarium. Zatem łącznie na studiach stacjonarnych różnicami objętych było 360 godz. zajęć. Z uwagi na fakt, że standardami objętych było łącznie 1150 godz., plan studiów i program nauczania powinien umożliwiać studentowi wybór 375 godz. zajęć. W oparciu o powyższe należy stwierdzić, że zatwierdzony w 2008 r. plan dla studiów stacjonarnych nie spełnia wymogu określonego w § 4 ust. 3 rozporządzenia (Dz. U. Nr 164, poz. 1166).

Dla specjalizacji przyrodniczej, na studiach niestacjonarnych różnicami między modułami objęto: 15 godz. w ramach treści podstawowych, 110 godz. w ramach treści kierunkowych, 40 godz. w ramach treści specjalnościowych i 10 godz. w ramach seminarium. Z kolei dla specjalizacji ekonomicznej, na studiach niestacjonarnych różnicami między modułami objęto: 60 godz. w ramach treści kierunkowych, 105 godz. w ramach treści specjalnościowych i 10 godz. w ramach seminarium. Zatem łącznie na studiach niestacjonarnych różnicami objętych było 175 godz. zajęć. Z uwagi na fakt, że standardami objętych było łącznie 1150 godz., plan studiów i program nauczania powinien umożliwić studentowi wybór 87 godz. zajęć. W oparciu o powyższe należy stwierdzić, że zatwierdzony w 2008 r. plan dla studiów niestacjonarnych spełnia wymóg określony w § 4 ust. 3 rozporządzenia (Dz. U. Nr 164, poz. 1166). Określone w standardach proporcje pomiędzy wykładami i zajęciami o charakterze praktycznym zostały zachowane. Ponadto należy nadmienić, że realizowany na studiach niestacjonarnych plan studiów i program nauczania zapewnia nabycie tej samej wiedzy i uzyskanie tych samych kwalifikacji co na studiach stacjonarnych, co jest zgodne z § 4 ust. 1 rozporządzenia (Dz. U. Nr 164, poz. 1166).

W programie uwzględniono wszystkie grupy treści kształcenia oraz odpowiednie dla nich przedmioty. Dyskusyjne może tu być zaliczenie przedmiotu „*Propedeutyka leśnictwa*” do zakresu wiedzy humanistycznej, zamiast do treści przedmiotów podstawowych. Podobnie przedmiot „*Zagrożenia cywilizacyjne...*” należy do obszaru nauk społecznych. Należy tu zastanowić się nad przedmiotem zawierającym treści z zakresu ekonomii.

Jak już wcześniej nadmieniono, w kolejnych latach program modyfikowano celem dostosowania do obowiązujących standardów i potrzeb rynku. W ostatnim z wdrożonych programów (w roku 2011), nie uwzględniono specjalizacji, a kilka modułów przedmiotów do wyboru. Wyboru tych przedmiotów studenci dokonują już od II-semesteru. W programie tym na studiach stacjonarnych realizowanych jest łącznie 2400 godz. zajęć dydaktycznych i student uzyskuje łącznie 210 punktów ECTS. Z kolei na studiach niestacjonarnych realizowanych jest łącznie 1520 godz. zajęć dydaktycznych i analogicznie jak na studiach stacjonarnych student otrzymuje 210 punktów ECTS. Program realizuje wymogi merytoryczne wynikające ze standardu w zakresie treści kształcenia podstawowych i kierunkowych. Uchybieniem jest brak kształcenia w zakresie ergonomii. Przedmiot Ekonomia i ochrona pracy jest przedmiotem do wyboru. W tym zakresie zatwierdzony w 2011 r. plan nie spełnia wymogu określonego w standardach (Dz. U. Nr 164, poz. 1166).

Na pozytywną ocenę zasługuje oferta 30 przedmiotów do wyboru. Spośród nich student wybiera 15, na realizację których na studiach stacjonarnych przeznaczono 540 godz., a na studiach niestacjonarnych 310 godz. Pozytywnie należy także ocenić zwiększenie liczby godzin realizowanych w ramach seminarium, szczególnie w przypadku studiów niestacjonarnych (w porównaniu z poprzednim programem – 4-krotnie). W rezultacie łączna liczba godzin zajęć do wyboru wynosi: na studiach stacjonarnych 600 godz., a na studiach niestacjonarnych 350 godz. Stanowi to odpowiednio 48% i 95% godz. zajęć, jakie jednostka realizuje poza wykazanymi w standardach.

W oparciu o powyższe należy stwierdzić, że zatwierdzony w 2011 r. plan dla studiów spełnia wymóg określony w § 4 ust. 3 rozporządzenia (Dz. U. Nr 164, poz. 1166). Określone w standardach proporcje pomiędzy wykładami i zajęciami o charakterze praktycznym zostały zachowane. Ponadto, realizowany na studiach niestacjonarnych plan studiów i program nauczania zapewnia nabycie tej samej wiedzy i uzyskanie tych samych kwalifikacji co na studiach stacjonarnych, co jest zgodne z § 4 ust. 1 rozporządzenia (Dz. U. Nr 164, poz. 1166).

Po VI-semestrze studenci odbywają 4-tygodniową praktykę zawodową, głównie w nadleśnictwach. Jej celem jest zapoznanie studentów ze strukturą organizacyjną zakładu, zakresem prac oraz procesami produkcyjnymi i procesami zarządzania wynikającymi z profilu danego zakładu. Obejmują głównie:

- gospodarkę nasienną – zagospodarowanie drzewostanów nasiennych, drzewostanów zachowawczych, plantacji nasiennych, plantacyjnych upraw nasiennych, upraw pochodnych, drzew oraz zakładanie upraw pochodnych;
- szkółkarstwo – różne metody produkcji sadzonek;
- odnowienie naturalne i sztuczne – rębnie, prowadzenie cięć i inne metody odnowień, projektowanie upraw, przygotowanie gleby;
- pielęgnowanie lasu – pielęgnowanie upraw, czyszczenia, trzebieże oraz pielęgnowanie siedliska;
- przeciwpożarową ochronę lasu;
- turystyczne zagospodarowanie lasu;
- szkodnictwo leśne;
- prognozowanie stopnia zagrożenia drzewostanów ze strony szkodników owadzich;
- zapoznanie z zasadami organizacji pracy i wykorzystania środków produkcji oraz realizacji procesów technologicznych w produkcji leśnej, a także zasad funkcjonowania firm z zakresu leśnictwa.

Na okres praktyki student otrzymuje „Dziennik praktyk”, w którym poza danymi studenta podano:

- miejsce realizacji praktyki;
- termin realizacji praktyki;
- potwierdzenie odbycia praktyki;
- opinię zakładu pracy;
- chronologiczny wykaz prac i zadań realizowanych w ramach praktyki (tzw. karty tygodniowe).

W kartach tygodniowych przewidziano umieszczenie uwag i wniosków studenta, odnoszących się do wykonywanej pracy. Ponadto w czasie praktyki student wykonuje pracę pisemną na temat zaproponowany przez opiekuna praktyki lub projekt graficzny, ewentualnie prezentację multimedialną w celu zaliczenia praktyki. Zaliczenie praktyk odbywa się w czasie sesji poprawkowej we wrześniu, przed komisją złożoną z: Pełnomocnika Dziekana ds. Praktyk i Prodziekana.

Reasumując należy stwierdzić, że zatwierdzony w roku 2011 program jest spójny, wymiar praktyk studenckich zgodny ze standardami, a termin ich realizacji oraz dobór miejsc,

w których się odbywają, właściwy i zgodny z celami i efektami kształcenia określonymi dla tych praktyk. Ocena systemu kontroli i zaliczania praktyk nie budzi zastrzeżeń.

Ponadto należy stwierdzić, że program nauczania zachowuje właściwą sekwencję przedmiotów. Oparty jest na standardowym układzie kolejności realizacji przedmiotów – podstawowe i ogólne kształcenia, kierunkowe i specjalistyczne (uzupełniające do wyboru). Organizacja procesu kształcenia realizowanego w ramach poszczególnych form kształcenia przewidzianych dla ocenianego kierunku jest podporządkowana systemowi jakości kształcenia i generalnie nie budzi zastrzeżeń. Podstawowe zastrzeżenie dotyczy nadmiernej liczebności grup realizujących ćwiczenia terenowe. Nie jest możliwe prawidłowe ich przeprowadzenie w grupach liczących 30 osób. Z uwagi na jakość kształcenia na ocenianym kierunku, a przede wszystkim na bezpieczeństwo prowadzenia zajęć, grupy takie nie powinny liczyć więcej niż 12-15 osób.

Według autorów Raportu Samooceny, w Politechnice Białostockiej system punktów ECTS obowiązuje od roku akadem. 1999/2000 na studiach stacjonarnych i od roku 2007/2008 na studiach niestacjonarnych. Wymagana dla studiów I stopnia stacjonarnych i niestacjonarnych liczba punktów ECTS wynosi:

- do ukończenia studiów – 210;
- przewidziana planem studiów dla jednego semestru – 30.

W układzie planu studiów i programu nauczającego obowiązującego na kierunku **leśnictwo** od 2011 roku, system ECTS nie można uznać za w pełni dopracowany. O ile poszczególnym przedmiotom przypisano określoną, łączną liczbę punktów ECTS, to w sylabusach przedmiotów nie sprecyzowano rodzaju nakładu pracy wymaganego od studenta. W rezultacie zapis, że jeden punkt ECTS odpowiada efektom kształcenia, których uzyskanie wymaga od przeciętnego studenta nakładu pracy w wymiarze 25-30 godzin, można uznać za trudny do egzekwowania. Należy podkreślić, że przy opracowaniu programu studiów dla kształcenia profilowanego, system ECTS poddano szczegółowej weryfikacji celem dostosowania do wymagań KRK i rozporządzenia MNiSzW z dnia 14 września 2011 w sprawie warunków i trybu przenoszenia zajęć zaliczonych przez studenta.

Na spotkaniu z Zespołem studenci pierwszego roku za przedmiot najważniejszy uznali *Botanikę leśną* (spośród dotychczas realizowanych). Ich starsi koledzy dodatkowo wyszczególnili: *Hodowlę lasu, Ochronę lasu, Urządzanie lasu i Dendrometrię*. Uważają, że przedmioty te wymagają bardzo dużych nakładów pracy własnej studenta, a jednocześnie niektóre z nich wyceniono tylko na 3 pkt. ECTS. Studenci uznali, że występuje spójność pomiędzy tym co jest przekazywane na wykładach i tym co jest realizowane na ćwiczeniach. Nie mają zastrzeżeń do formy prowadzenia i zaliczania zajęć. Zdania na temat formy sprawdzania efektów kształcenia są podzielone. Jedni wolą zaliczać zajęcia w formie pisemnej, a inni lepiej czują się na egzaminach ustnych – w programie studiów przeważa forma pisemna.

Studenci szczególnie wysoko oceniają wymóg zdawania egzaminu z języka nowożytnego na poziomie B2 i fakt, iż na jego podstawie Politechnika Białostocka wystawia stosowny certyfikat. W tym kontekście istotne znaczenie ma ich pozytywna ocena kwalifikacji lektorów

języka angielskiego oraz stosowanych metod nauczania. Podkreślają, że słownictwo związane z kierunkiem studiów jest już wprowadzane od I roku. Dlatego studenci III roku nie mieli większych problemów ze zdaniem egzaminu końcowego z języka angielskiego. Jednak uważają, że znacznie więcej czasu poświęcają na naukę języka, niż wskazują na to punkty ECTS.

Na podstawie oceny prac etapowych i egzaminów oraz na podstawie opinii studentów można wnioskować, że w większości przypadków nakłady pracy studentów zostały prawidłowo oszacowane i zapisane liczbą punktów ECTS. Studenci znali zapisy sylabusów poszczególnych przedmiotów. Wymieniali takie szczegóły jak: literatura, punkty ECTS, nazwisko prowadzącego, forma zaliczenia, liczba godzin danego przedmiotu oraz najważniejsze zagadnienia i treści kształcenia, które należy zgłębić by zaliczyć przedmiot. Uważają, że punkty ECTS są wyznacznikiem „ważności” przedmiotu w semestrze, a to ile punktów ma przedmiot zależy od formy zaliczenia, ilości godzin, zakresu treści kształcenia. Mają świadomość, że im więcej punktów tym większy nakład pracy jest potrzebny, by zaliczyć dany przedmiot.

2) Ocena czy zakładane efekty kształcenia, treści programowe, formy i metody dydaktyczne tworzą spójną całość

Metody dydaktyczne stosowane na kierunku studiów **leśnictwo** wynikają z zakresu merytorycznego prowadzonych przedmiotów i zdefiniowanych w ramach przedmiotów celów oraz zakresu nauczania. W procesie kształcenia wykorzystuje się odpowiednio wyposażoną bazę własną Wydziału, tj. sale i różnorodne środki techniczne (pomoce naukowe, komputery, projektory multimedialne, odtwarzacze video oraz najnowsze wersje aplikacji i programów komputerowych). Uzupełnieniem tych form edukacyjnych są specjalne metody związane z zajęciami terenowymi, realizowanymi bezpośrednio w Puszczy Białowieskiej, np. z gleboznawstwa leśnego, fitosocjologii, typologii leśnej. Z kolei laboratorium z maszynoznawstwa leśnego stanowi hala technologiczna Wydziału Mechanicznego PB, gdzie studenci zapoznają się z technikami wytwarzania w budowie maszyn.

Ogólnie należy stwierdzić, że zajęcia realizuje się w formach standardowych: wykłady, seminaria, ćwiczenia laboratoryjne, projektowe, terenowe, lektoraty, zajęcia sportowe. Również metody dydaktyczne należą do ogólnie stosowanych – odpowiednie do treści kształcenia. Do zajęć z przedmiotów technicznych wykorzystuje się adekwatny sprzęt techniczny.

Zakładane efekty kształcenia mają znaczące odzwierciedlenie w treściach programowych, a także w formach i metodach dydaktycznych. Zaobserwowane słabości związane z przełożeniem efektów kształcenia na treści programowe wynikają z dwóch czynników. Pierwszym jest niedopracowanie koncepcji kształcenia prowadzonego na ocenianym kierunku w ramach specjalności **gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych**, a co za tym idzie niezbyt precyzyjne zdefiniowanie celów i efektów kształcenia.

Drugim jest zaangażowanie w prowadzenie przedmiotów kierunkowych i specjalistycznych kadry doświadczonej zawodowo, ale w mniejszym stopniu dydaktycznie, często zatrudnionej na umowę zlecenie. Takiej kadry, pracującej na styku leśnictwa i ochrony środowiska, brak jest umiejętności właściwego opracowania programów nauczania, dostosowanych do ocenianego kierunku i specjalności. Stąd też można mieć zastrzeżenia do poprawności zapisów poszczególnych kart przedmiotów. Standardowo taka karta zawiera m.in. informacje obejmujące: nazwę przedmiotu, punkty ECTS, przedmioty wprowadzające i wymagania wstępne, liczbę godzin, formy zajęć, założenia i cele przedmiotu, metody dydaktyczne, formę i warunki zaliczania przedmiotu, treści programowe, wykaz literatury podstawowej i uzupełniającej, nazwisko osoby (osób) prowadzących. Natomiast:

- brak treści programowych ćwiczeń,
- niepoprawnie sformułowane wykazy literatury,
- niejednorodność formy zapisu opisów bibliograficznych (różne formy w poszczególnych kartach, nawet w ramach jednej karty),
- często brak wymaganych elementów opisu bibliograficznego (np. rok wydania),
- nie jest zachowana kolejność elementów opisu w przypadku przyjętego jednolitego systemu,
- przestarzałe (nieaktualne) źródła w literaturze podstawowej, a dostępne są aktualne podręczniki itp.,
- występują karty przedmiotów, których nie ma w programie (np. ekonomia),
- trudne do wyjaśnienia powtórzenia treści programowych w różnych kartach.

Załącznik nr 7 Szczegółowe uwagi do kart przedmiotów - załącznik dodatkowy

Ocena końcowa 3 kryterium ogólnego „w pełni”

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Realizowany program studiów umożliwia osiągnięcie większości z deklarowanych celów kształcenia i szczegółowych efektów kształcenia oraz uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta, zgodnej z rozporządzeniem MNiSzW z dnia 12 lipca 2007 r. Treści kształcenia objęte przedmiotami kierunkowymi, a głównie specjalnościowymi, umożliwiają osiągnięcie znacznego poziomu wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, natomiast objęte przedmiotami ogólnymi i podstawowymi – z reguły przeciętnych. Praktyki są realizowane zgodnie z założonymi celami kształcenia. System punktów ECTS funkcjonuje poprawnie. Organizacja zajęć dydaktycznych jest właściwa, kontrowersje wzbudza liczebność grup ćwiczeń terenowych. Ocena cząstkowa „w pełni”.
- 2) Efekty kształcenia, treści programowe, formy i metody dydaktyczne tworzą spójną całość w zakresie przedmiotów ogólnych i podstawowych. W przypadku przedmiotów kierunkowych i specjalnościowych wskazano na pewne niespójności wynikające z powtórzenia części treści kształcenia. Ocena cząstkowa „w pełni”.

4. Liczba i jakość kadry dydaktycznej a możliwość zrealizowania celów edukacyjnych programu studiów

- 1) Ocena struktury kwalifikacji osób prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów

Według autorów Raportu Samooceny, podstawowym problemem związanym z kadrami jest zbyt małe zatrudnienie w Zamiejscowym Wydziale Leśnym PB w Hajnówce jako podstawowym miejscu pracy samodzielnych pracowników naukowych i nauczycieli akademickich ze stopniem naukowym doktora nauk leśnych. Według przedłożonej dokumentacji, na Wydziale zatrudnionych było i prowadziło zajęcia ze studentami 40 nauczycieli akademickich. Jednak tylko dla 10 pracowników było to podstawowe miejsce pracy, dla kolejnych 3 pracowników dodatkowe miejsce pracy (wszyscy są pracownikami Instytutu Badawczego Leśnictwa – 2 osoby zatrudnione są w Sękocinie Starym koło Warszawy, a 1 osoba w Zakładzie IBL mieszczącym się w Białowieży) i aż dla 27 osób zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu pracy.

Wszystkie osoby zatrudnione w ZWL PB w Hajnówce jako podstawowym i dodatkowym miejscu pracy (łącznie 13 osób) zostały zgłoszone do minimum kadrowego. Łącznie 9 osób posiada stopień doktora, 3 doktora habilitowanego i 1 tytuł profesora. Reprezentowane przez nich dyscypliny naukowe są różnorodne: nauki leśne (5), nauki rolnicze (3), nauki medyczne (2), nauki ekonomiczne (1), nauki przyrodnicze (1) i nauki techniczne (1). Wśród tych osób 1 jest emerytem, a 2 inne w wieku przedemerytalnym (doktorzy w wieku 65 i 64 lata).

W grupie pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy, 5 osób było pracownikami innych wydziałów Uczelni, tj. Wydziału Mechanicznego oraz Wydziału Budownictwa i Inżynierii Środowiska. Biorąc pod uwagę posiadane tytuły i stopnie naukowe byli to: 1 profesor, 3 doktorów, 1 magister. Reprezentowali: nauki techniczne (3), nauki leśne (1) oraz nauki chemiczne (1). Pozostałe 22 osoby zatrudnione były na umowę zlecenie do wykonania określonych przedmiotów, w ilości od 25 do 265 godzin w ciągu roku akademickiego. Taką formą zatrudnienia objęci byli: 1 dr hab., 6 doktorów, 15 magistrów. Reprezentowali: nauki leśne (10), nauki techniczne (5), nauki humanistyczne (5), nauki przyrodnicze (1) i nauki prawne (1). Wśród tej grupy pracowników są osoby zatrudnione na pierwszym miejscu pracy w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku, w Instytucie Badawczym Leśnictwa (Zakład w Białowieży), w instytucjach oświatowych Hajnówki oraz innych zakładach pracy związanych z leśnictwem.

Kwalifikacje osób prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów oraz ich liczba umożliwiają osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia. Uzasadnione wątpliwości wzbudza zbyt duża liczba osób zatrudnionych na podstawie umowy zlecenia. W tym przypadku trudno jest ustalić związek dorobku naukowego z kwalifikacjami niezbędnymi do prowadzenia określonych przedmiotów, gdyż w tej grupie aż 15 osób legitymuje się tylko tytułem zawodowym magistra inżyniera. Dorobek naukowy jest tutaj

marginalny, a związek z dyscypliną naukową słaby (5 kierunki humanistyczne, 4 kierunek leśnictwo, 5 kierunki techniczne, 1 kierunek prawo). Zarówno w przypadku pozostałych pracowników Uczelni, jak i osób zatrudnionych na umowę zlecenia można mieć pojedyncze zastrzeżenia co do związku prowadzonych przedmiotów z dorobkiem naukowym. Przykładowo dr nauk technicznych posiadający dorobek w zakresie mechaniki gruntu prowadzi zajęcia z matematyki, podstaw statystyki i technologii informacyjnych. Z kolei osoba posiadająca tytuł zawodowy magistra inżyniera kierunku technicznego prowadzi przedmiot zoologia. Jak nadmieniono są to przypadki pojedyncze i zwykle dotyczą przedmiotów zaliczanych do grupy podstawowych lub kształcenia ogólnego

W **załączniku nr 5** zawarto szczegółowe zestawienie danych dotyczących nauczycieli zaliczonych i niezaliczonych do minimum kadrowego ocenianego kierunku (**część I**) oraz pozostałych nauczycieli akademickich, co do których zostały zgłoszone zastrzeżenia z uwagi na brak związku dorobku z zakresem realizowanych zajęć (**część II**).

Na podstawie przeprowadzonej analizy dokumentów i uzyskanych wyjaśnień można stwierdzić, że zróżnicowana pod względem kompetencji i kwalifikacji kadra gwarantuje właściwe wykonanie przeważającej części zajęć dydaktycznych zgodnie z programem nauczania, na kierunku **leśnictwo** i specjalności **gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych**. Zespół Oceniający sugeruje konieczność uzupełnienia kadry naukowo-dydaktycznej posiadające dorobek naukowy w zakresie leśnictwa, zatrudnionej w Zamiejscowym Wydziale Leśnym PB w Hajnówce jako podstawowym miejscu pracy, co studentom umożliwi uzyskanie w trakcie kształcenia wyższego poziomu wiedzy, umiejętności i kompetencji z przedmiotów kierunkowych. Jest to o tyle istotne, że pracownicy zatrudnieni na umowę zlecenie w marginalnym stopniu przenoszą własne doświadczenia i dorobek naukowy na grunt kształcenia. Ponadto należy zauważyć, że część kadry posiadającej dorobek naukowy w zakresie leśnictwa jest już w wieku emerytalnym i przed emerytalnym.

Załącznik nr 5 Nauczyciele akademicy realizujący zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, w tym stanowiący minimum kadrowe

Cz. I. Minimum kadrowe

Cz. II. Pozostali nauczyciele akademicy

- 2) Ocena spełnienia przez nauczycieli akademickich wymienionych w minimum kadrowym warunków określonych w przepisach prawa

Zgodnie z § 20 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445) minimum kadrowe dla kierunków studiów prowadzonych w dniu wejścia w życie rozporządzenia w jednostkach organizacyjnych uczelni stanowi do dnia 30 września 2012 r. minimum kadrowe określone zgodnie z dotychczasowymi przepisami. Z kolei zgodnie z Uchwałą Nr 617/2007 Prezydium PKA z dnia 5 lipca 2007 r. w prawie kryteriów oceny spełnienia wymagań w zakresie minimum

kadrowego, do minimum kadrowego można wliczyć nauczycieli akademickich na podstawie dorobku naukowego i reprezentowanych dziedzin związanych z kierunkiem studiów.

Z danych przedstawionych w Raporcie Samooceny i zweryfikowanych podczas wizytacji wynika, że do minimum kadrowego kierunku leśnictwo zgłoszono 13 nauczycieli akademickich zatrudnionych w Uczelni. Wykaz nauczycieli akademickich wraz z oceną spełnienia przez nich warunków określonych w przepisach prawa oraz merytorycznych warunków stanowienia minimum umieszczono w **załączniku nr 5**. W grupie pracowników posiadających stopień naukowy dr hab. lub tytuł profesora zgłoszono 4 osoby:

- 1 osoba posiada tytuł naukowy w dziedzinie nauk leśnych i legitymuje się dorobkiem naukowym z zakresu entomologii leśnej i ochrony przyrody – zaliczona do minimum kadrowego na podstawie reprezentowanej dziedziny;
- 2 osoby posiadają stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinie nauk leśnych i legitymują się dorobkiem odpowiednio: z zakresu genetyki, nasiennictwa i selekcji drzew leśnych a także botaniki leśnej oraz z zakresu fitopatologii leśnej i zarządzania środowiskiem – zaliczone do minimum kadrowego na podstawie reprezentowanej dziedziny;
- 1 osoba posiada stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinie nauk rolniczych i legitymuje się dorobkiem z zakresu inżynierii żywności, budowy i eksploatacji maszyn oraz wielofunkcyjnego użytkowania lasu – zaliczona do minimum kadrowego na podstawie dorobku naukowego.

W rezultacie do minimum kadrowego kierunku **leśnictwo** zaliczono 4 pracowników posiadających stopień naukowy dr hab. lub tytuł profesora, w tym 3 osoby na podstawie reprezentowanej dziedziny a 1 osobę na podstawie dorobku w zakresie obszaru i kierunku kształcenia.

W grupie pracowników posiadających stopień naukowy dr zgłoszono 9 osób, spośród których do minimum kadrowego należy zaliczyć 6 osób:

- 2 osoby posiadają stopień naukowy doktora nauk leśnych w dyscyplinie leśnictwo i legitymują się dorobkiem odpowiednio: z zakresu entomologii leśnej a także ekologii i ochrony lasu oraz z zakresu przyrodniczych podstaw leśnictwa – zaliczone do minimum kadrowego na podstawie reprezentowanej dziedziny;
- 2 osoby posiadają stopień naukowy doktora nauk rolniczych odpowiednio w dyscyplinach gleboznawstwo oraz kształtowanie środowiska i legitymują się dorobkiem w zakresie obszaru – zaliczone do minimum kadrowego na podstawie dorobku naukowego;
- 1 osoba posiada stopień naukowy doktora nauk przyrodniczych w dyscyplinie geologia i biologia i legitymuje się dorobkiem w zakresie ekologii krajobrazu, geobotaniki i siedliskoznawstwa leśnego – zaliczona do minimum kadrowego na podstawie dorobku naukowego;
- 1 osoba posiada stopień naukowy doktora nauk medycznych w dyscyplinie biologia i legitymuje się dorobkiem w zakresie toksykologii środowiska i ochrony wód – zaliczona do minimum kadrowego na podstawie dorobku naukowego.

Do minimum kadrowego nie zakwalifikowano:

- 1 osoby legitymującej się stopniem naukowym doktora nauk medycznych i dorobkiem naukowym w zakresie medycyny, tj. z obszaru nauki nie związanego z kierunkiem leśnictwo;
- 1 osoby legitymującej się stopniem naukowym doktora nauk technicznych i dorobkiem w zakresie struktury i mechaniki gleby, tj. z obszaru nauki nie związanym z kierunkiem leśnictwo;
- 1 osoby legitymującej się stopniem naukowym nauk ekonomicznych i dorobkiem naukowym z zakresu agrobiznesu, tj. z obszaru nauki nie związanym z kierunkiem leśnictwo.

W rezultacie do minimum kadrowego kierunku **leśnictwo** zaliczono 6 pracowników posiadających stopień naukowy doktora, w tym 2 osoby na podstawie reprezentowanej dziedziny a 4 osoby na podstawie dorobku w zakresie obszaru i kierunku kształcenia.

Zatem spośród zgłoszonych 13 osób, do minimum kadrowego ocenianego kierunku zaliczono łącznie 10 osób.

Relacje między liczbą nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe a liczbą studentów są prawidłowe i wynoszą 1:31 - na 307 studentów minimum kadrowe wynosi 10 osób. W rezultacie stosunek liczby nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe do liczby studentów kierunku spełnia wymagania § 17 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445).

W teczkach osobowych znajdują się dokumenty pozwalające na uznanie deklarowanych tytułów i stopni naukowych. Kopie dyplomów znajdujące się w teczkach zostały poświadczane za zgodność z oryginałem. Akty mianowania oraz umowy o pracę zawierają wymagane prawem elementy. Teczki zawierają także świadectwa pracy, będące potwierdzeniem deklarowanego dorobku praktycznego.

Podczas weryfikacji teczek osobowych, a w szczególności oświadczeń o wyrażeniu zgody na wliczenie do minimum kadrowego, należy stwierdzić, iż osoby zgłoszone i zakwalifikowane do minimum kadrowego (10 osób) spełniają warunki określone w art. 112a ustawy z dn. 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.).

Dla wszystkich nauczycieli akademickich wliczonych do minimum kadrowego na bieżący rok akademicki zaplanowano osobiście prowadzone na kierunku studiów i poziomie kształcenia zajęcia dydaktyczne w wymiarze przewidzianym przepisami prawa (§ 8 ust. 3 ww. rozporządzenia).

Zaplanowane pensa dydaktyczne są realizowane, chociaż niektórzy nauczyciele akademicy wykonują bardzo dużo zadań dydaktycznych. Przykładowo pracownik zatrudniony na etacie profesora wykonał 325 godzin (390 godzin zaplanowanych), tj. blisko 2 razy więcej niż przeciętne pensum dla profesora na innych uczelniach. Dużo zajęć prowadzi również zatrudnieni na etatach adiunkci. Średnio jest to zwykle 350 godzin, co w znacznym stopniu może hamować ich rozwój naukowy. Większość pracowników

zatrudnionych na pełnym etacie prowadzi zwykle zajęcia z 4 przedmiotów. Pewien niepokój budzi fakt prowadzenia przez niektórych mało doświadczonych pracowników zbyt wielu przedmiotów. Spostrzeżenie to dotyczy w szczególności pracowników, którzy rozpoczęli pracę dydaktyczną stosunkowo niedawno, a prowadzą dość różnorodne przedmioty, z odległych niekiedy dziedzin i dyscyplin. Dla przykładu można wyszczególnić adiunkta prowadzącego 6 różnych przedmiotów (chemię, meteorologię i klimatologię, hydrologię, ochronę i renaturalizację wód, ekonomię i ochronę pracy, podstawy organizacji pracy) oraz kolejnych dwóch prowadzących po 5 różnych przedmiotów (jeden: botanika leśna, ochrona krajobrazu, alternatywne źródła energii, zagrożenia cywilizacyjne, seminaria a drugi: nauka o drewnie, zoologia leśna, użytkowanie uboczne lasu, edukacja przyrodniczo-leśna, zarządzanie turystyką w lasach. Ponadto należy unikać prowadzenia seminariów przez pracowników nie posiadających stopnia naukowego doktora habilitowanego lub tytułu profesora.

Wykazany dorobek naukowy 10 pracowników zakwalifikowanych do minimum kadrowego ilościowo za ostatnie 5 lat wynosi około 6 publikacji na osobę w pięcioletnim okresie sprawozdawczym, tj. 1,2 publikacji w roku. Nie jest to ilościowo dorobek imponujący. Składają się na niego publikacje bardzo różnorodne, zarówno w języku polskim i angielskim, które ukazały się w renomowanych czasopismach zagranicznych i krajowych, popularno-naukowe, referaty wygłoszone na sympozjach i konferencjach, rozdziały w bardzo różnorodnych opracowaniach, w tym popularnych. Mimo, iż w „Raporcie Samooceny” zaznaczono, że są to wyłącznie publikacje z czasopism naukowych tylko o zasięgu międzynarodowym i krajowym, to w wykazach części pracowników podawany jest dorobek, który ukazał się w różnego typu materiałach nie będących czasopismami, stąd sumaryczna punktacja dorobku (według zasad CK ds. TN i SN) nie byłaby wysoka. Dorobek jest tematycznie różnorodny, dotyczy: entomologii leśnej, bioindykacji środowiska leśnego, genetyki drzew leśnych, fitopatologii leśnej ze szczególnym uwzględnieniem chorób drzew powodowanych przez przedstawicieli rodzaju *Phytophthora*, gleboznawstwa leśnego, wpływu antropopresji na roślinność ale również pszczelarstwa, stanu wód na terenach Puszczy Białowieskiej, roślinności towarzyszącej szlakom komunikacyjnym, związków chemicznych stosowanych w rolnictwie a znajdujących się w leśnych ciekach i zastoiskach wodnych, gospodarstw agroturystycznych na Podlasiu, mikrobiologicznym zanieczyszczeniu powietrza (w tym głównie zarodnikami grzybów pleśniowych).

Tylko 2 osoby pracujące na pierwszym etacie w Instytucie Badawczym Leśnictwa, wykazały, że kierują lub uczestniczą w realizacji prac badawczych (różnego typu europejskich grantów zleconych przez MNiSzW, Lasy Państwowe, Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska i inne instytucje). Inni pracownicy nie wykazali realizacji grantów. W domyśle pozostaje, że realizują tzw. badania własne. Wykazane granty i prace badawcze realizowane są poza ocenianą uczelnią, w placówkach badawczych, gdzie są również zatrudnieni ci pracownicy. W dorobku naukowym pracowników Wydziału Leśnego w Hajnówce są również patenty (2) oraz ekspertyzy, projekty i opracowania dla praktyki (15).

Biorąc powyższe pod uwagę można jednoznacznie stwierdzić, że w minimum kadrowym są reprezentanci każdego obszaru wiedzy, odpowiadającego obszarowi kształcenia, do którego przyporządkowano oceniany kierunek studiów oraz do których odnoszą się efekty kształcenia. Jednak z uwagi na zaawansowany wiek kilku pracowników stabilność minimum kadrowego jest wątpliwa. Według informacji przedstawionej przez Dziekana, od roku akadem. 2012/2013, Wydział przyjmie do pracy na stanowiska adiunktów 3 młodych doktorów nauk leśnych (po ogłoszonym już konkursie).

Analiza obszaru oraz dyscyplin i specjalności naukowych a także dorobku naukowego poszczególnych osób, wchodzących w skład minimum kadrowego wskazuje, że reprezentują one kompetencje wymagane dla kierunku **leśnictwo**, w tym w szczególności z punktu widzenia przyjętej specjalności **gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych**. W tym zakresie spełniają stosowne wymogi, przez co możliwy jest do osiągnięcia odpowiedni poziom merytoryczny zajęć oraz jakość kształcenia. Jednakże dla zwiększenia poziomu kompetencji nauczycieli stanowiących minimum kadrowe ocenianego kierunku należałoby zwiększyć aktywność publikacyjną z zakresu dziedziny nauk leśnych.

Szczegółowe informacje dotyczące hospitowanych zajęć dydaktycznych oraz ich oceny zostały zawarte w **załączniku nr 6**. Odbываły się one zgodnie z rozkładem zajęć i prowadzone były przez osoby wykazane w tych rozkładach. Na ogół odbywały się w salach dydaktycznych i pracowniach dostosowanych do prowadzonych zajęć (liczba miejsc, wyposażenie w pomoce audiowizualne, aparatura, pomoce naukowe itd.). Realizowane treści były właściwe dla poszczególnych przedmiotów a zajęcia odpowiadały potrzebom dydaktyki na studiach wyższych pierwszego stopnia. Z reguły poziom kompetencji osób prowadzących wykłady na hospitowanych przedmiotach był wysoki. Spostrzeżenie to dotyczy zarówno kompetencji naukowych (wykłady) jak i zawodowych (ćwiczenia o charakterze praktycznym). Na ćwiczeniach studenci samodzielnie lub w grupach wykonywali określone zadania i aktywnie uczestniczyli w zajęciach. Podobnie aktywnie prowadzili zajęcia nauczyciele akademicki, niekiedy prowokując dyskusję i pytania. Ogólnie należy stwierdzić, że zajęcia zapewniają nabycie odpowiedniego poziomu kompetencji, częściowo wykraczającego poza poziom studiów pierwszego stopnia. Zdecydowanie większym zainteresowaniem cieszą się zajęcia o charakterze praktycznym a także lektoraty. Studenci wysoko oceniają młodszych nauczycieli akademickich i pracowników, z którymi mają ułatwiony kontakt interpersonalny. Według ich opinii ta młoda i ambitna kadra, to obok położenia i kameralności, jeden z największych atutów Wydziału. Już tak wysokich ocen nie wystawiają pracownikom samodzielnym. Podkreślają jednak, że prowadzone przez nich przedmioty zawierają najważniejsze treści kształcenia. Z przeprowadzonych hospitacji (w trakcie wizytacji) można wnioskować, że treści wykładane przez samodzielną nauczycieli akademickich często wykraczają poza poziom studiów pierwszego stopnia. Prawdopodobnie wynika to z bogatego doświadczenia badawczego i mniejszego dydaktycznego pracowników IBL, zatrudnionych jako nauczyciele akademicki w Zamiejscowym Wydziale Leśnym PB w Hajnówce.

Załącznik nr 6 Informacja o hospitowanych zajęciach i ich ocena

3) Ocena prowadzonej polityki kadrowej i jej spójności z założeniami rozwoju ocenianego kierunku studiów

Na wizytowanym Wydziale i kierunku dobór kadry naukowo-dydaktycznej nie budzi większych zastrzeżeń. Do weryfikacji kadry zastosowano właściwe procedury oparte na bieżącej ocenie aktywności naukowej oraz na ocenie jakości dydaktyki (ocena ankietowa studentów oraz hospitacja zajęć). System jest przejrzysty i zrozumiały dla pracowników i studentów. Kierownik jednostki organizacyjnej wyznacza koordynatorów odpowiedzialnych za poszczególne przedmioty realizowane w jednostce. Koordynator w porozumieniu z pozostałymi osobami realizującymi przedmiot ustala warunki prowadzenia zajęć i sposoby zaliczenia poszczególnych form zajęć. Ustalone procedury i wymagania zostają podane do wiadomości zainteresowanych studentów na pierwszych zajęciach.

Zgodnie z procedurą ciągłego monitoringu programów kształcenia, przed rozpoczęciem semestru odbywają się zebrania kierowników jednostek z koordynatorami, na których analizowane są wyniki ocen oraz omówione i zaakceptowane zostają ewentualne zmiany w kartach przedmiotu. Zmiany te są nanoszone przed uruchomieniem kolejnego semestru.

Szczególne uwagę przywiązuje się do oceny parametrycznej nauczycieli akademickich. Za lata 2007-2010 ocenie poddano dziewięciu nauczycieli akademickich. Przy braku ocen wyróżniających, oceny pozytywne uzyskało 6 pracowników, a oceny warunkowe 2 pracowników. Jeden pracownik uzyskał ocenę negatywną i jego powtórna ocena parametryczna jest przewidziana w roku 2012. Każdy pracownik został poinformowany o swojej ocenie, a z pracownikami, którzy otrzymali oceny warunkowe i negatywne, Dziekan Wydziału przeprowadził stosowne rozmowy.

Dotychczas wsparcie rozwoju naukowego własnej kadry było bardzo słabe, a pracownicy przenosili na grunt kształcenia osiągnięcia naukowe afiliowane najczęściej przez IBL. Podstawowym ograniczeniem był brak środków finansowych, gdyż Wydział nie był poddany ocenie parametrycznej i nie posiadał własnych projektów badawczych. Intensywne działania zmierzające do poprawy tej sytuacji zostały zapoczątkowane dopiero w poprzednim roku. Nowe władze Wydziału zadeklarowały podjęcie działań zmierzających do rozwoju własnej kadry dla wizytowanego kierunku. Między innymi w tym celu podpisano umowę o współpracy z Państwowym Białoruskim Uniwersytetem Technologicznym w Mińsku (z tamtejszym Wydziałem Leśnym) oraz Uniwersytetem Nauk Środowiskowych w Eberswalde (Niemcy). Jej zakresem objęto wymianę naukową i staże pracowników oraz realizację wspólnych przedsięwzięć badawczych. Jest to jeszcze współpraca skromna ale dająca perspektywy na przyszłość, szczególnie, że w ten proces silnie zaangażowały się władze samorządowe.

Zespół Oceniający odbył przewidziane w procedurach oceny spotkanie z nauczycielami prowadzącymi zajęcia na kierunku **leśnictwo** w dniu 1 czerwca 2012 r. W spotkaniu wzięło udział 40 osób, w tym przedstawiciele władz lokalnych oraz instytucji i

przedsiębiorstw współpracujących z Uczelnią. Na wstępie Przewodniczący Zespołu przedstawił krótko zakres działania PKA oraz procedurę oceny programowej kierunków studiów. Następnie przedstawił uwarunkowania rozwoju ocenianego kierunku na rynku edukacyjnym.

Podczas spotkania pracowników wydziału z Zespołem Oceniającym prezentowano podobne opinie, tj. o braku pieniędzy na prowadzenie badań i o znacznym obciążeniu dydaktycznym. Stąd rodzą się trudności we właściwym czasowo i jakościowo tempie realizowania postępów w dorobku naukowym i własnej karierze naukowej.

Pracownicy podkreślali, że kształcenie na kierunku realizowane jest we właściwym rejonie i otoczeniu, tj. w sercu Puszczy Białowieskiej. Dlatego w znaczącej części ma charakter praktyczny. Bierze w nim udział kadra wykwalifikowana, posiadająca praktyczne umiejętności w zawodzie leśnika. W regionie istnieje polemika pomiędzy zwolennikami leśnictwa ekologicznego i wysokoprodukcyjnego leśnictwa inżynierskiego. Dlatego absolwenci mają możliwość nabycia wiedzy i kwalifikacji z szerokiego zakresu gospodarki leśnej - największe leśnictwa produkcyjne i zachowawcza Puszcza.

Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że w Hajnówce są niższe koszty studiowania niż w większym mieście. Obecność Wydziału w tym regionie to podstawowy element promocji Uczelni w środowisku. Przy dużym zainteresowaniu studiowaniem na kierunku leśnictwo wzrasta zainteresowanie studiowaniem na innych kierunkach. Jednak to na lokalnym rynku studenci znacznie bardziej dążą do podnoszenia swoich kwalifikacji, pilniej studiują, co skutkuje wysokimi kwalifikacjami, większym prestiżem i wzrostem szans na rynku pracy.

Uczestnicy spotkania podkreślali także, że życie kulturalne Wydziału opiera się na kulturze regionalnej. Do jej krzewienia i promocji konieczni są ludzie wykształceni i zaangażowani w rozwój lokalnego środowiska. To także element promocji Uczelni w środowisku lokalnym.

Pracownicy jednoznacznie wskazują, że kwalifikacje niezbędne w zawodzie inżynier leśnik mogą być nabyte tylko przy dużym udziale zajęć terenowych. Jednak na ich realizację w małych grupach brakuje środków finansowych. Dlatego przy stosunkowo dużej liczbie grup (30 osób), często drugi współprowadzący opiekuje się mniejszą grupą z własnej inicjatywy i bez wynagrodzenia. Ponadto nadmieniali, że czas trwania ćwiczeń terenowych i okres prowadzenia zajęć laboratoryjnych w lesie nie zawsze jest zgodny z okresem wegetacji. To zmusza do posiadania eksponatów, których wytworzenie jest kosztowne. Bez współpracy z Instytutami Naukowymi Białowieży, prowadzenie takich zajęć byłoby utrudnione.

Pracownicy Wydziału oraz przedstawiciele władz lokalnych z troską wypowiadali się o rozwoju naukowym. Nadmieniono, że Wydział powstaje od przysłowiowego „0”. Brak jest wystarczających środków nawet na działalność kół naukowych. W przyszłości Wydział chce się poddać ocenie parametrycznej i pozyskać środki na finansowanie badań. Już na obecnym etapie, przy braku własnych poletek doświadczalnych, zawiera z interesariuszami zewnętrznymi umowy umożliwiające prowadzenia działalności doświadczalnej i badawczej. Został złożony wniosek o finansowanie opracowania dokumentacji technicznej obejmującej budowę centrum do prowadzenia badań w zakresie nauk leśnych. Już w zakresie nauki i

dydaktyki Wydział buduje i kształtuje współpracę transgraniczną. Ma ambicje bycia platformą między wschodem i zachodem w ramach porozumienia Białoruś – Polska – Niemcy.

Pracownicy podkreślają, że istnieje konieczność wzmocnienia kadry o młodych pracowników nauki, posiadających pasję i potrafiących zaaklimatyzować się w pracy w małej miejscowości. Dzisiaj nader często prowadzą oni badania naukowe z własnej inicjatywy, zwykle w sposób niskonakładowy. Za podstawową trudność w pozyskiwaniu finansowania zewnętrznego uznają dużą konkurencję o projekty badawcze między Uczelnią a instytucjami branżowymi. Dlatego także i w tym zakresie konieczna jest współpraca.

Obecni na spotkaniu przedstawiciele władz samorządowych zaznaczyli, że wspomaganie działania Uczelni nie należy do zadań starostwa. Jednak poszukuje się różnych form umożliwiających wsparcie finansowe, głównie poprzez finansowanie rozwoju infrastruktury. W tym celu starostwa stymulują rozwój lokalnej przedsiębiorczości, która zgłasza chęć zatrudnienia absolwentów kierunku leśnictwo. Przykładem jest jedna z największych inwestycji IKEA w Europie i współpraca firmy z Uczelnią, co daje dobre perspektywy na rynku pracy. Przy współudziale takiej firmy możliwa będzie realizacja projektów badawczych o charakterze innowacyjnym, co wpłynie na awans naukowy pracowników Wydziału i Uczelni.

Ocena końcowa 4 kryterium ogólnego „częściowo”

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) W zakresie oceny struktury kwalifikacji osób prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów można stwierdzić, że zatrudniona kadra gwarantuje wykonanie zajęć dydaktycznych zgodnie z przyjętym programem nauczania, przede wszystkim ukierunkowanym na przyjętą specjalność. Dla uzyskania wyższego poziomu wiedzy, umiejętności i kompetencji z zakresu szeroko rozumianego leśnictwa konieczne jest uzupełnienie kadry o osoby posiadające taki dorobek naukowy i zatrudnienie ich w pełnym wymiarze czasu pracy oraz podstawowym miejscu pracy. Ocena częściowa „częściowo”.
- 2) W zakwalifikowanym minimum kadrowym jest wymagana liczba osób ogółem (9 osób), w tym odpowiednia liczba osób posiadających tytuł lub stopień doktora habilitowanego (3 osoby) oraz posiadających stopień doktora (6 osób). Do minimum kadrowego ocenianego kierunku należy zaliczyć 10 osób, w tym: 1 posiadającą tytuł profesora, 3 osoby posiadające stopień naukowy doktora habilitowanego i 6 osób posiadający stopień naukowy doktora. W tej grupie tylko 1 osoba posiada tytuł w dziedzinie leśnictwo, 2 osoby stopień doktora habilitowanego w dyscyplinie leśnictwo oraz 2 osoby stopień doktora nauk leśnych. Dlatego podstawowym, istotnym mankamentem jest mały udział kadry o stopniach i dorobku z podstawowej dla kierunku dyscypliny. Dorobek naukowy jest skromny i wymaga powiększenia. Kształcenie na kierunku **leśnictwo** realizowane jest pod kątem przyjętej specjalności **gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych**, co jest zgodne z dorobkiem kadry realizującej

te zajęcia. Jednak widoczny jest brak równowagi w odniesieniu do kompetencji kadry realizującej zajęcia w obszarze przedmiotów leśnych z zakresu prowadzenia działalności produkcyjnej w lasach. Ocena częściowa „częściowo”.

- 3) Ocena prowadzonej polityki kadrowej i jej spójności z założeniami rozwoju ocenianego kierunku studiów nie może być wysoka. Podstawowym mankamentem jest brak środków własnych na prowadzenie badań oraz brak finansowania zewnętrznego. Jej odzwierciedleniem jest mała aktywność w zakresie zdobywania stopni naukowych umożliwiających prowadzenie zajęć na ocenianym kierunku. Ocena częściowa „częściowo”.

5. Infrastruktura dydaktyczna i naukowa, którą dysponuje jednostka, a możliwość realizacji zakładanych efektów kształcenia oraz prowadzonych badań naukowych

Budynki Zamiejscowego Wydziału Leśnego PB w Hajnówce są własnością Gminy i Miasta Hajnówka. Zostały bezpłatnie użyczone w użytkowanie Wydziałowi. Władze Wydziału przedstawiły Zespołowi Oceniającemu *porozumienie zawarte 14 grudnia 2000 r. pomiędzy Zarządkiem Powiatu Hajnowskiego i Zarządkiem Miasta Hajnówka, a Politechniką Białostocką dotyczące użytkowania przez Wydział baz lokalowych*. Przedstawiono również szereg aneksów do powyższego porozumienia związanych np. z budową *Laboratorium środowiska leśnego* przeznaczonego do prowadzenia ciągłych badań naukowych (aneks z dnia 11.01.2012 r.).

Infrastruktura dydaktyczna jest stosunkowo skromna ale dostateczna do realizacji procesu kształcenia. Składa się z 2 budynków przy ul. J. Piłsudskiego (centrum miasta), po byłym Komitecie Powiatowym PZPR oraz byłej szkoły podstawowej. Znajdują się tam sale ćwiczeniowe, laboratoria, salki wykładowe i 1 duża aula (mogące pomieścić ok. 350 osób). Sale mają pełne wyposażenie audiowizualne.

Według autorów **Raportu Samooceny**, istotnym elementem rzutującym na kształtowanie koncepcji kształcenia jest informatyzacja uczelni. Politechnika Białostocka dysponuje biblioteką, która poza bogatym księgozbiorem (169 743 woluminów, zbiory specjalne 72 100 jedn. inw.), jest w pełni z informatyzowana i dysponuje dostępem on-line do większości liczących się baz naukowych (m.in.: BAZTECH, BazTOL, BIMET, Elsevier, Emerald Engineering, Emerald Management Xtra 175, Nature, OECD iLibrary, Science, Scopus, SPRINGER, Wiley Online Library).

W bibliotece Wydziału znajduje się księgozbiór dydaktyczny oraz bieżące zaopatrzenie w leśne czasopisma naukowe i branżowe. Ponieważ znaczna część literatury leśnej jest wydawana obecnie tylko przez Centrum Informacyjne Lasów Państwowych w obrocie zamkniętym, Wydział musi zadbać o umieszczenie jednostki przez CILP w rozdzielniku. W ocenie Zespołu, nie będzie to trudne, gdyż inne wydziały leśne i IBL otrzymują bezpłatnie wydawane tam instrukcje, książki, monografie, podręczniki i inne opracowania oraz czasopisma. Wydawnictw tych nie ma w księgarniach, ani w obrocie zewnętrznym, stąd nie można ich kupić. Jest to potrzeba pilna i konieczna do zrealizowania. W bibliotece można

wypożyczać podręczniki akademickie i skrypty. Biblioteka zatrudnia 1 osobę. Wydział jest dostatecznie zaopatrzone w sprzęt komputerowy i dostęp do internetu. Studenci nie formułowali zastrzeżeń dotyczących funkcjonowania biblioteki. Korzystają z niej chętnie i często zgłaszają propozycje uzupełnienia zbiorów na stosownych formularzach.

W sposób prawidłowy prowadzone są praktyki zawodowe, głównie w nadleśnictwach Lasów Państwowych oraz w parkach narodowych. Prowadzona jest ich pełna dokumentacja w tym względzie, która nie budzi zastrzeżeń. Studenci niestacjonarni zatrudnieni w instytucjach leśnych są zwolnieni z odbywania praktyk zawodowych.

Wydział wymaga stałego uzupełniania sprzętu badawczego, gdyż na razie jest zaopatrzone tylko w stopniu dostatecznym. Środki finansowe uzyskane centralnie z Uczelni są bardzo skromne. Potrzeba tu stałych zakupów ze środków zewnętrznych, których brak. Znaczne wsparcie finansowe oraz duże zainteresowanie wydziałem wykazuje Starostwo Powiatowe w Hajnówce (opłaca rachunki za energię elektryczną i inne koszty utrzymania budynków).

Wydział nie posiada domu studenckiego, stołówki, ani bufetu na miejscu. Znaczna część studentów stacjonarnych dojeżdża codziennie na zajęcia, inni wynajmują mieszkania (stancje) w mieście.

Na spotkaniu z Zespołem studenci pierwszego roku podkreślali, że dotychczas mieli zajęcia tylko w pracowni chemicznej, gleboznawstwa i geologicznej. Uważają, że pracownie są wystarczająco wyposażone i dostosowane do realizacji zakładanych treści kształcenia i umożliwiają nabycie odpowiednich umiejętności. Z kolei studenci starszych lat wysoko ocenili możliwość realizacji w wybranych pracowniach (np. geodezja) zajęć projektowych. Także wysoko oceniali ćwiczenia terenowe, natomiast w mniejszym stopniu akcentują znaczenie ćwiczeń o charakterze audytoryjnym i referatowym, gdzie nie wymagane jest wysoce specjalistyczne zaplecze dydaktyczne.

Ocena końcowa 5 kryterium ogólnego „znacząco”

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

Infrastruktura dydaktyczna i naukowa Wydziału jest na dostatecznym poziomie umożliwiającym osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia. Na takim samym poziomie jest dostosowanie bazy dydaktycznej wykorzystywanej do realizacji procesu kształcenia na ocenianym kierunku w stosunku do możliwości osiągnięcia deklarowanych efektów kształcenia. Istotnym ograniczeniem jest mała liczba pracowni specjalistycznych. Obecnie takie pracownie udostępnia IBL. Istnieje jednak szansa na poprawę stanu infrastruktury własnej, gdyż Uczelnia przedłożyła projekt i wystąpiła o finansowanie budowy *Laboratorium środowiska leśnego*. Ocena częściowa „znacząco”.

6. Badania naukowe prowadzone przez jednostkę w zakresie obszaru/obszarów kształcenia, do którego został przyporządkowany oceniany kierunek studiów

Wobec wykazanych w Raporcie Samooceny i przedyskutowanych w trakcie wizytacji oraz opisanych w prezentowanym raporcie uchybień kadrowych, władze Wydziału zadeklarowały rozwój własnej kadry dla wizytowanego kierunku. Warunki lokalowe i terenowe do prowadzenia badań są dobre, a lokalne władze zainteresowane wspieraniem takich badań. Niepokoi jednak brak możliwości rozwoju kadry poprzez posiadanie grantów i zleconych prac badawczych, które pozwoliłyby na zgromadzenie dostatecznego dorobku do uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Aktualnie brak grantów, a istniejące posiadają jedynie pracownicy zatrudnieni na pierwszym etacie w Instytucie Badawczym Leśnictwa. Godnym zalecenia byłaby realizacja wspólna grantów badawczych przez IBL i Politechnikę Białostocką, co pozwoliłoby na jednoczesną afiliację publikacji z wynikami przeprowadzonych badań. Tylko posiadanie własnych środków finansowych na badania lub uczestnictwo w badaniach prowadzonych przez inne placówki umożliwi rozwój naukowy zatrudnionej kadry, co stanowi główny warunek rozwoju tego Wydziału i kierunku. W świetle stwierdzonych niedostatków kadrowych zadania te wydają się szczególnie pilne do realizacji w najbliższym czasie.

Syntetycznie można stwierdzić, że ten segment pracy Wydziału Leśnego powinien się dynamicznie rozwinąć i być przedmiotem szczególnej troski władz Wydziału i władz rektorskich Politechniki Białostockiej. Korzystnym jest współpraca w tym względzie z Europejskim Centrum Lasów Naturalnych IBL w Białowieży, Instytutem Badania Ssaków PAN w Białowieży, Pracownią Geobotaniczną Uniwersytetu Warszawskiego w Białowieży, pracownikami naukowymi Białowieskiego, Wigierskiego, Narwiańskiego i Biebrzańskiego Parku Narodowego oraz różnymi nadleśnictwami Lasów Państwowych. W końcowej fazie procedowania jest przekazanie dla potrzeb Wydziału szkółki leśnej w Nadleśnictwie Hajnówka, koniecznej do prowadzenia własnych badań, doświadczeń i zajęć ze studentami. Głównym problemem bieżącym jest szczupłość środków finansowych na prowadzenie badań oraz na zakup aparatury, sprzętu i odczynników laboratoryjnych, a także na zatrudnienie personelu inżyniersko-technicznego.

Ocena końcowa 6 kryterium ogólnego „częściowo”

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

Kształcenie na pierwszym stopniu formalnie nie wymaga obligatoryjnego prowadzenia badań. Należy jednak uznać, że Wydział i Uczelnia nie wykorzystują w pełni możliwości, jakie stwarza otoczenie społeczno-gospodarcze, a przede wszystkim instytucjonalne. Aktualnie nie realizowane są badania zamawiane, a istniejące granty posiadają tylko pracownicy zatrudnieni na pierwszym etacie w Instytucie Badawczym Leśnictwa. Natomiast na pozytywną opinię zasługuje współpraca międzynarodowa i współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Ocena częściowa „częściowo”.

7. Wsparcie studentów w procesie uczenia się zapewniane przez Uczelnię

1) Ocena zasad rekrutacji

Zasady rekrutacji ustalane są z co najmniej rocznym wyprzedzeniem. Procedura opiniowania zasad rekrutacji jest wielostopniowa i obejmuje: przyjęcie Uchwały Rady Wydziału, opinię Komisji Senackiej ds. Dydaktyki oraz Uchwałę Senatu Politechniki Białostockiej. Zasady rekrutacji na rok akademicki 2011/2012 reguluje Uchwała Nr 14/24/2010 Senatu PB z dnia 29 kwietnia 2010 r., w sprawie warunków i trybu rekrutacji na pierwszy rok studiów stacjonarnych i niestacjonarnych pierwszego i drugiego stopnia, na rok akademicki 2011/2012 wraz z załącznikiem.

Do rekrutacji wykorzystuje się system internetowej rejestracji kandydatów (IRK), dostępny poprzez stronę internetową Uczelni (<http://www.pb.edu.pl>).

Kandydaci na studia stacjonarne na kierunku **leśnictwo** przystępują do kwalifikacji na podstawie listy rankingowej. Lokata kandydata na liście rankingowej zależy od liczby punktów uzyskanych z przedmiotów:

- matematyka,
- fizyka lub chemia lub biologia,
- język obcy nowożytny.

W zależności od roku, w którym kandydat zdawał egzamin, stosowany jest inny algorytm obliczania punktów (nieznacznie zróżnicowany).

Biorąc umiejscowienie kierunku w obszarze nauk leśnych oraz efekty kształcenia uwzględniające umiejętności inżynierskie, dobór przedmiotów należy uznać za prawidłowy. Uregulowania rekrutacyjne nie zawierają zapisów dyskryminujących określoną grupę kandydatów.

Uchwała Nr 5/22/2007 z dnia 12 lipca 2007 r. Senatu PB z późniejszymi zmianami (Uchwała Nr 9/29/2008 z dnia 27 marca 2008 r. i Uchwała Nr 7/11/2009 z dnia 25 czerwca 2009 r.), reguluje zasady przyjmowania na studia laureatów i finalistów olimpiad i konkursów szczebla centralnego. Wykaz olimpiad i konkursów (28 pozycji) jest zróżnicowany tematycznie (językowe, przedmiotowe oraz tematyczne – społeczne i techniczne). Jest jednolity dla wszystkich kierunków studiów prowadzonych przez Politechnikę Białostocką.

W nadmienionej Uchwale zaznaczono, że warunkiem podjęcia kształcenia na danym kierunku studiów stacjonarnych i niestacjonarnych jest przyjęcie na I rok co najmniej 60 kandydatów. W przypadku mniejszej liczby kandydatów decyzję o uruchomieniu kształcenia podejmuje Rektor. W okresie realizacji zajęć na ocenianym kierunku tylko w latach 2008/2009 i 2009/2010 (pierwszy i drugi rok po uruchomieniu studiów), na studiach niestacjonarnych przekroczono ten limit. Natomiast na studiach stacjonarnych, niedobór kandydatów wynosił od 34 osób (2008/2009) do 7 osób (2011/2012). Zauważalna jest tendencja rosnąca liczby kandydatów realizującej studia w tej formie, przy jednocześnie malejącej liczbie kandydatów na studia niestacjonarne i co pozytywne – malejącym odsiewie po I roku studiów. Według autorów Raportu Samooceny ten odsiew spowodowany jest m.in.

„... rezygnacją ze studiów ze względu na niski poziom przygotowania do studiów”. Jednak ten czynnik zaczyna odgrywać coraz mniejszą rolę. Na tej podstawie można stwierdzić, że unormowania rekrutacyjne umożliwiają dobór kandydatów posiadających wiedzę i umiejętności niezbędne do uzyskania w procesie kształcenia zakładanych efektów kształcenia. Uzyskanie tych efektów ułatwia kierunkowe wykształcenia uzyskane w szkołach średnich. Większość studentów stanowią absolwenci czterech Techników Leśnych: Białowieża, Ruciana Nida, Bory Tucholskie i Bałtów.

Biorąc pod uwagę relacje między liczbą nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe a liczbą studentów (1:31) oraz potencjał dydaktyczny jednostki i jakością kształcenia należy jednoznacznie stwierdzić, że na obecnym etapie rozwoju Wydziału nie powinien być przekroczony limit 60 kandydatów na poszczególnych formach studiów. Większość kadry stanowią bowiem pracownicy zatrudnieni na umowę zlecenie, nie wykazujący dorobku naukowego w obszarze, w którym umiejscowiony jest oceniany kierunek studiów.

Sami studenci wysoko oceniają możliwość studiowania w mniej licznych grupach. Dzięki temu mają ułatwiony kontakt z wykładowcami i nie czują się anonimowi, zarówno na ćwiczeniach jak i wykładach. Zawsze w trakcie zajęć mogą przedstawić problem i uzyskać szczegółowe wyjaśnienie.

2) Ocena systemu oceny osiągnięć studentów

Generalnie system oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na uczenie się oraz na zdobywanie wiedzy. O zorientowaniu na uczenie się wskazują zamierzenia studentów co do kontynuacji kształcenia na studiach magisterskich w uznanych ośrodkach: UR w Krakowie, UP w Poznaniu i SGGW w Warszawie. Po studiach chcieliby pracować w Lasach Państwowych, Parkach Narodowych lub Lasach Miejskich, gdzie będą mogli wykorzystać swoją wiedzę, umiejętności i kompetencje.

System oceny zawiera standardowe wymagania i zapewnia przejrzystość oraz obiektywizm formułowania ocen, co potwierdzają opinie studentów.

Egzaminy są przeprowadzane z poszanowaniem studenta i w pełni odpowiadają wymogom przedstawionym na początku semestru. Studenci są przez swoich egzaminatorów informowani o prawie do powtórzenia egzaminu oraz prawie skorzystania z możliwości egzaminu komisyjnego. Studenci mają dostęp do swoich prac zaliczeniowych. Uzyskują informacje zwrotne o popełnionych błędach w czasie godzin wyznaczonych przez wykładowców na konsultacje lub bezpośrednio przed kolejnymi zajęciami. Według relacji studentów, najczęściej wybierają to ostatnie rozwiązanie.

System oceny studentów spełnia swoje zadanie w zakresie sprawdzania nabytej wiedzy (egzaminy, zaliczenia), a także w zakresie nabytych umiejętności (projekty, ćwiczenia laboratoryjne i terenowe) oraz kompetencji społecznych i postaw (prezentacje, referaty). Jest klarowny i obiektywny, a przez to bardzo dobrze oceniany przez studentów.

Jednym z mechanizmów motywujących studentów do osiągnięcia lepszych efektów kształcenia było stypendium za wyniki w nauce. Od roku akademickiego 2011/2012 jest nim

stypendium Rektora dla najlepszych studentów. W roku akademickim 2010/2011 stypendium takie mogło otrzymać do 30% studentów osiągających najlepsze wyniki w nauce, na każdym roku danego kierunku i formy studiów. Średnia ocen, na podstawie której przyznawano stypendium nie mogła być niższa niż 3,90. Obowiązywały 3 przedziały wysokości stypendium: I – 300 zł; II – 250 zł i III – 150 zł. Taki system miał charakter systemu motywującego, gdyż uzyskanie wyższej średniej dawało prawo do wyższego stypendium za wyniki w nauce, a grupa zainteresowanych studentów była większa. Od roku akademickiego 2011/2012 studenci mogą ubiegać się o stypendium Rektora dla najlepszych studentów, które przyznaje się w grupie 10% najlepszych studentów na danym kierunku, roku i formie studiów. Wysokość stypendium wynosi 520 zł. Przyjęte rozwiązanie jest zgodne z obowiązującymi unormowaniami prawnymi. Należy jednak pokreślić, że o ile wzmacnia konkurencję wśród studentów to już w mniejszym stopniu oddziałuje motywująco (brak szczebli pośrednich). Ponadto studenci ubolewają nad tym, że stypendium naukowe jest dopiero od drugiego roku, co ogranicza możliwość korzystania z niego do 2,5 roku.

3) Ocena możliwości mobilności studentów

Zamierzenia władz Wydziału w zakresie wymiany międzynarodowej i krajowej należy ocenić pozytywnie. Lektoraty i stawiane przez Uczelnię wymogi (system egzaminów językowych i własny certyfikat) dają możliwość nauki języka na poziomie umożliwiającym wyjazdy zagraniczne. Ocena działań wspierających mobilność studentów jest pozytywna a system ECTS jest powszechnie znany. Jednak w większości, studenci zainteresowani są zagranicznymi wyjazdami w celu odbycia praktyki, a w niewielkim stopniu kształceniem w ośrodkach zagranicznych. Pierwsze wymiany międzynarodowe studentów są w toku procedowania administracyjnego. Dlatego na obecnym etapie rozwoju Wydziału propagowana jest wymiana zagraniczna w ramach międzynarodowych konferencji kół naukowych, a w ujęciu krajowych – w ramach ogólnopolskich konferencji kół naukowych. Sprzyja temu rozwinięty na Wydziale system kół naukowych. Studenci kierunku **leśnictwo** mogą rozwijać swoje zainteresowania naukowe w trzech kołach: Studenckie Koło Naukowe Leśników, Naukowe Koło Fizyki Środowiska oraz Koło Naukowe Gospodarowania Środowiskiem. Takie zacieśnienie współpracy w wymiarze międzynarodowym i krajowym w przyszłości będzie skutkowało mobilnością studentów.

4) Ocena systemu opieki naukowej, dydaktycznej i socjalnej nad studentami

a) Opieka naukowa i dydaktyczna

Studentom umożliwia się bezpośredni kontakt z nauczycielami akademickimi podczas konsultacji (minimum 4 godziny tygodniowo) i poprzez pocztę elektroniczną. Ponadto kontakt z opiekunami dydaktycznymi (dla każdego roku), udzielającymi wszechstronnej informacji o Uczelni i studiach, jak również sprawujących funkcje doradcze. Studenci bezpośrednio mogą się także kontaktować z opiekunami nadzorującymi praktyki zawodowe.

Studenci mają bezpośredni kontakt z nauczycielami akademickimi w trakcie zajęć dydaktycznych, bezpośrednio po zajęciach i w trakcie konsultacji. Na początku każdego semestru pracownicy dydaktyczni zobowiązani są do podania godzin konsultacji. Terminy konsultacji są dostosowane do rozkładu zajęć studentów stacjonarnych i niestacjonarnych. Stosowne informacje udostępniane są poprzez wywieszenie informacji w ogólnie dostępnych miejscach: w gablotach i na drzwiach gabinetów pracowników.

Szczególnie wśród studentów studiów niestacjonarnych, popularną formą konsultacji jest poczta elektroniczna. Opinie studentów na temat konsultacji są jednoznacznie pozytywne. Wydział nie prowadzi kształcenia z wykorzystaniem technik i metod kształcenia na odległość. Studenci podkreślają bardzo dobry system opieki sprawowanej przez opiekunów ds. praktyk i pracy dyplomowej. Po trzecim roku wybierają zakład pracy, w którym chcą i mogą zrealizować czterotygodniowe praktyki zawodowe. Po rozmowach wstępnych i akceptacji przez przedsiębiorstwo, w imieniu Uczelni podpisywana jest stosowna umowa oraz zapewnione zostaje ubezpieczenie studenta na czas odbywania praktyki. Wysoko cenią możliwość realizacji praktyk w miejscowych nadleśnictwach.

Na trzecim roku studiów studenci dokonują wyboru tematów prac inżynierskich i promotorów. Część studentów już na pierwszym roku potrafi sprecyzować temat, jakim jest zainteresowana i rozpoczyna prace przygotowawcze do jego realizacji. W większości przypadków wybór tematu pracy ściśle wiąże się z zainteresowaniami studenta. Promotor formułuje temat i precyzuje zakres pracy. Sugeruje jak sformułować cel pracy, jak zaplanować poszczególne etapy realizacji pracy i weryfikuje postępy. W tym celu promotorzy wyznaczają dodatkowe konsultacje dla swoich dyplomantów. Często udostępniają własny księgozbiór oraz kierują dyplomantów do instytucji lub osób, gdzie mogą uzyskać stosowną pomoc. Już w planie szóstego semestru jest *Seminarium dyplomowe*, którego celem jest przygotowanie do napisania pracy inżynierskiej. Studenci przygotowują i przedstawiają prezentacje multimedialne stanowiące sprawozdanie z realizacji poszczególnych etapów pracy.

W Dziekanacie Wydziału zatrudniona jest tylko jedna osoba. Studenci są bardzo zadowoleni z funkcjonowania Dziekanatu i podkreślają wysokie kompetencje oraz oddanie zatrudnionego tam pracownika. Uważają, że Dziekanat jest czynny w dogodnych dla nich godzinach i stwierdzają, że mają zagwarantowany pełny zakres obsługi administracyjnej. Dużym ułatwieniem obsługi administracyjnej jest funkcjonujący w Uczelni system USOS, stanowiący podstawowe źródło informacji o: planach zajęć, ocenach, terminach zaliczeń, decyzjach i informacjach o stypendiach. Także w systemie USOS, na koniec każdego semestru, studenci dokonują oceny wykładowców.

b) Opieka socjalna i działalność samorządu

W okresie od 2009 do 2011 roku, tj. przed nowelizacją ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, obowiązywały zarządzenie Nr 74 Rektora Politechniki Białostockiej z dnia 3 lipca 2009 roku oraz zarządzenie Nr 66 Rektora Politechniki Białostockiej z dnia 21 października

2010 roku w sprawie wprowadzenia w życie "**Regulaminu pomocy materialnej dla studentów Politechniki Białostockiej**".

Obecnie pomoc materialna studentom przyznawana jest przez Wydziałową Komisję Stypendialną na podstawie „**Regulaminu przyznawania pomocy materialnej**”, ustanowionego mocą zarządzenia Nr 61 Rektora Politechniki Białostockiej z dnia 7 września 2011 i aktualizowanego na mocy zarządzenie nr 30 Rektora Politechniki Białostockiej z dnia 27 marca 2012. Wydziałowa Komisja Stypendialna (w większości składająca się ze studentów) powoływana jest na wniosek Samorządu Studentów. Na tej podstawie można wnioskować, że obowiązujący w Politechnice Białostockiej *Regulamin pomocy materialnej* jest zgodny z obowiązującymi przepisami oraz spełnia wymogi Art. 173 i 174 ustawy z dnia 27 lipca 2005 roku - *Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.). Decyzje wydawane na podstawie tego regulaminu spełniają wymogi przepisów kodeksu postępowania administracyjnego.

Studenci będący w trudnej sytuacji materialnej uzyskują pomoc finansową w postaci stypendium socjalnego w wysokości uzależnionej od dochodu w rodzinie studenta i zwiększenia stypendium socjalnego wypłacanego w stałej kwocie ustalonej na dany rok akademicki. Ponadto mogą skorzystać ze stypendium mieszkaniowego oraz jednorazowej zapomogi w wysokości 500 zł. Wysokość progu dochodu uprawniającego studenta do skorzystania ze świadczeń socjalnych, ustalona w porozumieniu z Samorządem Studentów Politechniki Białostockiej, wynosiła odpowiednio: do października 2009 – 572 zł, od listopada 2009 – 602 zł, a od roku akademickiego 2011/2012 – 782,60 zł. Aby uzyskać stypendium należy wypełnić stosowny wniosek i dostarczyć dodatkowe dokumenty uwiarygodniające dochody:

- zaświadczenie z Urzędu Skarbowego o dochodzie członka rodziny podlegającym opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych;
- oświadczenie członka rodziny rozliczającego się na podstawie przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym;
- oświadczenie członka rodziny o dochodzie nie podlegającym opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych;
- oświadczenie o wysokości składek na ubezpieczenie zdrowotne w roku kalendarzowym poprzedzającym okres zasiłkowy;
- oświadczenie studenta o dochodzie uzyskanym i utraconym w rodzinie studenta.

Studenci mają wiedzę na temat praw i obowiązków, jakie muszą spełnić aby otrzymać stypendium. Wiedzą jaki cel ma system pomocy materialnej i uważają, że prawidłowo spełnia on swoją rolę. Wysoko oceniają transparentność procesu przyznawania stypendiów. Jak już wspomniano, ubolewają nad tym, że stypendium Rektora jest od drugiego roku i będąc studentami pierwszego roku otrzymują tylko stypendia socjalne, mieszkaniowe oraz jednorazową zapomogę. Jednak uważają, że stypendia te zaspokajają podstawowe potrzeby. Przy ograniczonym dostępie do kwater prywatnych, jako znaczący minus postrzegają brak własnej bazy noclegowej Wydziału – akademika. Ponadto uważają, że Wydział powinien

dysponować własnym autokarem, który przewoziłby studentów na zajęcia terenowe, gdyż zaparkowanie kilkoma samochodami na drodze leśnej jest utrudnione a czasami niemożliwe.

Studenci studiów niestacjonarnych po immatrykulacji podpisują stosowne umowy. Umowa student-uczelnia jak i zarządzenie Rektora w sprawie wysokości opłat obowiązujących studentów za zajęcia dydaktyczne (zarządzenie Nr 38 Rektora Politechniki Białostockiej z dnia 31 maja 2011 r. w sprawie *ustalenia przez Rektora Politechniki Białostockiej opłat za świadczone przez Politechnikę Białostocką usługi edukacyjne związane z kształceniem studentów rozpoczynających naukę w roku akademickim 2011/2012 na studiach niestacjonarnych*) nie budzą wątpliwości. Zarządzenie jest zgodne z postanowieniem Art. 99 i 99a ustawy z dnia 27 lipca 2005 roku - *Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.). Ustalone stawki opłat wynoszą: wpisowe – 300 zł oraz opłata za każdy semestr studiów w wysokości 1 800 zł. Według studentów opłaty za studia są odpowiednie do jakości świadczonych usług.

Samorząd Studencki działa na podstawie stosownego regulaminu, wprowadzonego w życie na mocy uchwały Nr 5/50/2012 Senatu Politechniki Białostockiej z dnia 26 kwietnia 2012 r., w sprawie stwierdzenia zgodności „**Regulaminu Samorządu Studentów Politechniki Białostockiej**” z ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym i Statutem Politechniki Białostockiej. Członkowie Wydziałowej Rady Samorządu Studentów aktywnie włączają się w życie Wydziału, a ich kontakt z władzami Wydziału określili jako bardzo dobry. Jako główne zadanie Samorządu definiują usprawnienie komunikacji i wymiany informacji pomiędzy studentami a władzami Wydziału. Ponadto m.in. czuwają nad organizacją życia sportowego i kulturalnego, m.in.: ogniska wydziałowe, turnieje piłki nożnej i siatkowej dla studentów itp. Na spotkaniu podkreślali, że Uczelnia zapewnia środki finansowe umożliwiające prawidłowe funkcjonowanie Samorządu.

Ocena działalności Uczelni jako jednostki wspierającej rozwój zawodowy, kulturowy i społeczny studentów jest pozytywna. W Politechnice Białostockiej aktywnie działa szereg agend studenckich i kół naukowych. W ubiegłym roku akademickim Koło Leśników zorganizowało wyprawę naukową nad Morze Bałtyckie do Nadleśnictwa Ustka. Natomiast w bieżącym roku został zorganizowany wyjazd do Biebrzańskiego Parku Narodowego. Badano m.in. strukturę turzycowisk, sukcesję naturalną łąk oraz poziom zoopresji. Z wyjazdu sporządzono raport oraz zorganizowana została wystawa zdjęć.

Każdego roku Samorząd Studencki organizuje Dni Kultury Studenckiej – *Juwenalia*. Studenckie Koło Naukowe Wydziału Informatyki przygotowuje znany *Podlaski Turniej w Programowaniu Zespołowym* oraz *Konkurs Matematyczny*. W Uczelni działają dwa Chóry Politechniki Białostockiej oraz Uniwersytet Dziecięcy. Sportowcy każdego roku zdobywają medale na Akademickich Mistrzostwach Polski. Od czerwca 2007 r. w Uczelni działa Erasmus Student Network i sekcja międzynarodowej organizacji studenckiej zajmującej się zagranicznymi studentami przebywającymi w Politechnice Białostockiej. Studenci Wydziału przede wszystkim biorą aktywny udział w propagowaniu kultury lokalnej i uczestniczą w imprezach kulturalnych organizowanych w regionie. W tym zakresie pierwszoplanową rolę

odgrywa Sekcja Sygnalistów, która uświetnia ważne wydarzenia w życiu Wydziału, dni otwarte Wydziału oraz festiwale organizowane przez lokalne instytucje i stowarzyszenia.

Ocena końcowa 7 kryterium ogólnego „znacząco”

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Możliwości kadrowe i dotyczące infrastruktury dydaktycznej umożliwiają prowadzenie kierunku przy obecnym stanie studentów. Przez pierwsze dwa lata, podstawowym problemem było zrekrutowanie odpowiedniej liczby, właściwie przygotowanych kandydatów aby kierunek mógł się rozwijać. Od ostatnich dwóch lat sytuacja ulega stopniowej poprawie. Ocena częściowa „znacząco”.
- 2) Generalnie system oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na uczenie się i zdobywanie wiedzy oraz umiejętności praktycznych. Zawiera standardowe wymagania i zapewnia przejrzystość oraz obiektywizm formułowania ocen. Ocena częściowa „w pełni”.
- 3) Wydział wdraża system umów sprzyjających międzynarodowej i krajowej mobilności studenckiej. Ocena częściowa „częściowo”.
- 4) System pomocy naukowej i dydaktycznej sprzyja rozwojowi naukowemu, społecznemu i zawodowemu studentów oraz skutecznemu osiąganiu – założonych w programie studiów – efektów kształcenia. Jego mankamentem jest mała indywidualizacja kształcenia. Studenci mają bardzo dobre relacje z kadrą dydaktyczną, ich zdaniem bardzo dobrze przygotowaną merytorycznie i przyjazną studentom. Świadczenia pomocy materialnej przyznawane są zgodnie z obowiązującymi przepisami, w sposób przejrzysty, poprawny i bez zbędnych opóźnień. *Regulamin Pomocy Materialnej* jest zgodny z obowiązującymi przepisami. Studenci ocenianego kierunku mają do wyboru wiele form wspierających ich rozwój zawodowy kulturowy i społeczny, jednak w większości centra kulturalne nie znajdują się w Hajnówce. Ocena częściowa „znacząco”.

8. Stosowanie na ocenianym kierunku studiów wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia zorientowanego na osiągnięcie wysokiej jakości kształcenia

- 1) Ocena działań zmierzających do zapewnienia wysokiej jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów

Głównym warunkiem właściwej realizacji zadań oraz wypełniania Misji Uczelni, jest wprowadzenie Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia. Weryfikacja efektów kształcenia odbywa się na poszczególnych etapach:

- okresowe przeglądy planów i programów nauczania,
- ocena studentów,
- zapewnienie jakości kadry dydaktycznej w tym:
 - ankieta studencka,

- ocena nauczyciela akademickiego,
 - hospitacja zajęć,
 - inne formy zapewnienia właściwej jakości kadry dydaktycznej,
- akredytacja laboratoriów,
 - stosowany system informacyjny,
 - publikowanie informacji,
 - zasady dyplomowania.

System jakości kształcenia jest zcentralizowany, umożliwiający kontrolę jakości kształcenia na każdym etapie studiów. W systemie tym jeszcze nie uwzględniono badania losów absolwentów.

Do podstawowych elementów objętych systemem oceny jakości należy zaliczyć:

- ocenę kwalifikacji językowych nauczycieli akademickich - potwierdzoną stosownym certyfikatem znajomość języka na poziomie B2 przy zatrudnianiu (zobowiązanie do uzupełnienia braku w ciągu 2 lat);
- ocenę kwalifikacji językowych studentów - lektorat z języka obcego zakończony egzaminem na poziomie B2 do czasu ukończenia studiów pierwszego stopnia;
- ocenę działalności naukowo-badawczej i naukowo-dydaktycznej nauczycieli akademickich – ankieta dorobku umożliwiająca ocenę dorobku pod kątem możliwości prowadzenia zajęć z danego przedmiotu oraz ocena parametryczna;
- ocenę rozwoju dydaktycznego nauczycieli akademickich - hospitacja zajęć i ocena punktowa oraz zapoznanie zainteresowanych z protokołem hospitacji;
- opinię studenta o nauczycielu akademickim i procesie kształcenia w formie ankiety;
- akredytację ćwiczeń laboratoryjnych i pracowni specjalistycznych - przegląd stanowisk, instrukcji, sprawozdań i zgodności ćwiczeń z kartą przedmiotu;
- przygotowanie planów studiów i programów kształcenia oraz realizacja programów kształcenia - wytyczne dla rad wydziałów w formie zarządzenia;
- organizację zajęć - wytyczne Prorektora ds. Studenckich i Dydaktyki do rozkładu zajęć dydaktycznych.

Obecnie dokumentem precyzującym funkcjonowanie systemu jest Uchwała Nr 2/48/2012 w sprawie zaopiniowania Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia w Politechnice Białostockiej – zarządzenie nr 32 Rektora Politechniki Białostockiej z dnia z dnia 29 marca 2012 roku w sprawie wprowadzenia w życie Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia w Politechnice Białostockiej. Na mocy tego dokumentu wprowadzona została ewaluacja i ciągły monitoring procesu. W tym zakresie funkcjonowanie systemu zapewnienia jakości należy ocenić wysoko. Powołano i ustalono zakres działań Pełnomocnika ds. Jakości Kształcenia - zarządzenie nr 33 z Rektora Politechniki Białostockiej dnia 29 marca 2012 r. Powołano także Zespoły ds. oceny efektów kształcenia na poszczególnych kierunkach studiów, w tym **leśnictwa** - zarządzenie nr 37 R Rektora Politechniki Białostockiej z dnia 11 kwietnia 2012 r. Wdrożono *System oceniania studentów* - zarządzenie nr 12 Rektora Politechniki Białostockiej z dnia 14 lutego 2012 r.

Podczas oceny jakości kształcenia na kierunku **leśnictwo** przedstawiono Zespołowi Oceniającemu stosowane dokumenty związane z zapewnieniem wysokiej jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów.

Jednym z głównych warunków realizacji zadań jest prowadzenie Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia. Zarządzeniem nr 55 Rektora Politechniki Białostockiej z dnia 4 sierpnia 2010 r. zostały wprowadzone zmiany do zarządzenia nr 11 z dnia 21 stycznia 2009 r. dotyczące powołania i kompetencji Uczelnianej Komisji ds. Jakości Kształcenia, a zarządzeniem nr 11 z dnia 21 stycznia 2009 r. powołano i ustalono zakres kompetencji Wydziałowych Komisji ds. Jakości Kształcenia. Do kompetencji Wydziałowych Komisji należy m. in.: przegląd ankiet dotyczących oceny działalności dydaktycznej nauczycieli akademickich, ocena i okresowe przeglądy metodyki oceniania wiedzy i efektów kształcenia, ocena oraz przegląd planów i programów studiów, a także opiniowanie spraw skierowanych przez Dziekana związanych z procesem dydaktycznym. Rada Zamiejscowego Wydziału Leśnego Politechniki Białostockiej w Hajnówce zatwierdziła w dniu 4 listopada 2011 r. skład Wydziałowej Komisji ds. Jakości Kształcenia

Zarządzeniem nr 14 Rektora Politechniki Białostockiej z dnia 25 lutego 2011 r. wprowadzono w życie *Regulamin hospitacji zajęć dydaktycznych*, zarządzeniem nr 21 z dnia 16 marca 2011 r. wprowadzono *procedury obowiązkowej akredytacji ćwiczeń laboratoryjnych oraz pracowni specjalistycznych* uaktualnione zarządzeniem nr 23 z dnia 13 marca 2012 r. Wdrożono również *Regulamin określający zasady i tryb przeprowadzania ankiety studenckiej, dotyczącej wypełniania obowiązków dydaktycznych przez nauczycieli akademickich, oceny planów studiów i programów nauczania oraz przetwarzania zebranych danych (Uchwała nr 11/10/2009 Senatu z dnia 28 maja 2009 r. zmieniona uchwałą nr 13/36/2011 z dnia 2 czerwca 2011 r.)*.

Wprowadzono także *parametryczną ocenę aktywności naukowo-badawczej nauczycieli akademickich* czy *parametryczną ocenę działalności dydaktyczno-organizacyjnej pracowników (Uchwała nr 2/39/2011 z dnia 14 lipca 2011 zmieniająca uchwałę nr 3/13/2009 z dnia 15 października 2009 r. oraz uchwała nr 3/39/2011 z dnia 14 lipca 2011 r. zmieniająca uchwałę nr 12/24/2010 z dnia 29 kwietnia 2010 r.)*. Uchwałą nr 16/25/2010 Senatu Uczelni z dnia 10 czerwca 2010 r. zmienioną uchwałą nr 4/39/2011 z dnia 14 lipca 2011 r. wdrożono *Regulamin oceny nauczycieli akademickich*.

Zasady okresowej oceny nauczycieli akademickich wprowadzono Zarządzeniem nr 81 Rektora z dnia 7 grudnia 2010, a uaktualniono Zarządzeniem nr 80 z dnia 25 października 2011 r.

Struktura zarządzania procesem dydaktycznym na ocenianym kierunku studiów jest przejrzysta, a przeprowadzane oceny i analizy osiągniętych efektów kształcenia systematyczne i kompleksowe. Stanowią podstawę doskonalenia programu kształcenia tj. efektów kształcenia, programu studiów oraz metod jego realizacji. W znacznym stopniu system zapewnienia jakości kształcenia jest efektywny. Analizy efektów kształcenia i mechanizmy monitorowania służą uaktualnianiu i doskonaleniu programu kształcenia, w tym dostosowywaniu do zmieniających się potrzeb interesariuszy zewnętrznych oraz potrzeb

i możliwości interesariuszy wewnętrznych. System jest przydatny do badania zgodności programu kształcenia na danym kierunku studiów i metod jego realizacji z założonymi efektami kształcenia. Wyniki ocen i analiz są upowszechniane wśród pracowników i studentów oraz z odpowiednim wyprzedzeniem czasowym wprowadzane do programu studiów, głównie do treści kształcenia realizowanych w ramach przedmiotów.

Wewnętrzna akredytacja laboratoriów zmusza do dbałości o instrukcje do ćwiczeń i sprawozdań z ich realizacji, co niewątpliwie dyscyplinuje studentów i wpływa na jakość kształcenia. W tym przypadku dla każdego ćwiczenia, wg obowiązującego na Uczelni standardu, zostały opracowane:

- regulaminy pracowni;
- instrukcje do ćwiczeń, w których wyszczególniono:
 - temat ćwiczenia;
 - cel ćwiczenia;
 - materiały i sprzęt do realizacji ćwiczenia;
 - problematyka i zakres ćwiczenia;
 - literatura.

Ten element systemu jakości kształcenia należy ocenić wysoce pozytywnie.

Informatyzacja toku studiów spowodowała, że większość informacji jest dostępna na stronie internetowej Uczelni (www.pb.edu.pl) i Wydziału (www.zwl.pb.edu.pl). Podzielone są one na grupy tematyczne, w tym: dla kandydatów, dla studentów, o studiach. Każdy zainteresowany, kandydat, student czy pracownik ma możliwość przejrzania aktualnej oferty kształcenia w Zamiejscowym Wydziale Leśnym PB w Hajnówce, posiadanych przez Wydział uprawnień, realizowanych planów studiów i programów ramowych, rozkładów zajęć, a także harmonogramu roku akademickiego, rygorów harmonogramu sesji egzaminacyjnej, zasad udzielania pomocy materialnej i innych informacji.

Informacje o rekrutacji i ofercie studiów zamieszczane są w publikowanych corocznie informatorach uczelnianych, w języku polskim i angielskim. Informatory dostępne są w wersji drukowanej jak i na stronach internetowych Uczelni (www.pb.edu.pl).

Efektywność systemu zarządzania jakością kształcenia w aspekcie modyfikacji programu studiów i dostosowywania do wysokich standardów należy ocenić wysoko. Obieg informacji jest zamknięty, a wyniki jego działania są weryfikowane, dyskutowane, wdrażane i upubliczniane. Biorą w nim udział wszyscy uczestnicy procesu dydaktycznego. Mankamentem systemu jest słabość w zakresie oceny jakości i doboru kadry do prowadzenia poszczególnych zadań. Przy dotychczas słabym wsparciu finansowym Wydziału i Uczelni ograniczany jest jej rozwój, a przez to podwyższanie kompetencji własnych nauczycieli. Można zauważyć, że przy mało liczebnej kadrze własnej zaczął dominować czynnik ekonomiczny, co z reguły ogranicza jakość prowadzonych działań. W tym obszarze polityka jakości musi ulec istotnemu przewartościowaniu.

2) Ocena udziału interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych w procesie zapewnienia jakości kształcenia

W procesie wdrażania i realizacji wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia udział biorą przede wszystkim nauczyciele i studenci ocenianego kierunku. Po zakończeniu realizacji przedmiotu, studenci w systemie USOS wypełniają anonimowe ankiety dotyczące oceny i satysfakcji z odbytych zajęć. Wiadomym jest, że wyniki ankiet będą miarodajne tylko wówczas, gdy ankiety zostaną wypełnione przez większość studentów. Aby ten proces usprawnić Rektor Politechniki Białostockiej funduje stosowne nagrody (losowane) dla studentów aktywnie uczestniczących w ocenie ankietowej. Ponadto w arkuszu hospitacji zajęć dydaktycznych uwzględniono opinię studentów, uzyskaną bez obecności prowadzącego. Studenci mogą także składać wnioski dotyczące zmian w treści przedmiotów i całego programu. W tym przypadku konieczne jest uzasadnienie dla proponowanych zmian.

Podczas wizytacji nie uzyskano konkretnego przykładu wskazania w ankiecie przez studentów sygnałów nieprawidłowości czy niedoskonałości procesu kształcenia i podjęcia przez władze próby usunięcia tej nieprawidłowości. Dlatego ocenę stopnia zainteresowania studentów jakością kształcenia i ich wpływu na tę jakość nie można ocenić bardzo wysoko. Należy jednak nadmienić, że z uwagi na silny związek procesu kształcenia z otoczeniem społeczno-gospodarczym, studenci są świadomi konieczności dostosowywania osiągniętych efektów do aktualnych wymagań rynku pracy.

Tabela nr 1 Ocena możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia (odrębnie dla każdego poziomu kompetencji)

zakładane efekty kształcenia	program i plan studiów	kadra	infrastruktura dydaktyczna/ biblioteka	działalność naukowa	działalność międzynarodowa	organizacja kształcenia
wiedza	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+
umiejętności	+/-	+	+/-	+/-	+/-	+
kompetencje społeczne	+	+/-	+/-	+/-	+/-	+

+ - pozwala na pełne osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

+/- - budzi zastrzeżenia- pozwala na częściowe osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

- - nie pozwala na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

Należy nadmienić, że powyższa ocena następuje w okresie przejściowym, dostosowawczym do zmienionych w zapisach znowelizowanej ustawy uregulowań i rozporządzeń wykonawczych wydanych na jej podstawie. Tabelę sporządzono wyłącznie dla wizytowanego kierunku *leśnictwo*, realizowanego jako studia inżynierskie pierwszego stopnia – stacjonarne i niestacjonarne.

Ocena końcowa 8 kryterium ogólnego „znacząco”

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Struktura zarządzania procesem dydaktycznym jest formalnie zdefiniowana i przejrzysta. Zapewniona jest systematyczność i kompleksowość większości przeprowadzanych ocen i analiz efektów kształcenia osiągniętych przez studentów. Stosowane procesy, procedury i narzędzia badające jakość nie odbiegają od standardowych. Przez ostatnie 2-3 lata system zapewnienia jakości kształcenia był nieustannie dopracowywany a mechanizmy monitorowania – doskonalone. Wskazuje na to historia procesu legislacyjnego z nim związanego i kompleksowość przyjętych aktów prawnych. Ciągłe dużo uwagi poświęca się różnym aspektom zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia, jednak znacząco większy nacisk powinien być położony na zapewnienie jakości kadry nauczającej. Zwykle, to doskonale przygotowana zawodowo i kompetentna oraz zaangażowana kadra ma możliwość zwiększenia efektywności pozostałych elementów systemu nauczania. Odwrotna zależność nie jest spotykana. Ocena cząstkowa „znacząco”.
- 2) W realizacji wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia udział biorą głównie studenci wizytowanego kierunku. Jest to udział wysoce aktywny. Nie odnotowano wyraźnego udziału interesariuszy zewnętrznych, pracodawców i innych beneficjentów procesu kształcenia. Dla zapewnienia wysokiej efektywności systemu, w posiedzeniach komisji dydaktycznej z głosem doradczym powinni brać udział przedstawiciele pracodawców lub przynajmniej powinno być do nich adresowane zaproszenie. Jeżeli nie mogą uczestniczyć w posiedzeniu winni wyrazić swoją opinię na piśmie, gdyż taka opinia jest istotna w przypadku zmian programu nauczania. Ocena cząstkowa „znacząco”.

9. Podsumowanie

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny programowej

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	wyróżniająco	w pełni	znaczaco	częściowo	niedostatecznie
koncepcja rozwoju kierunku		+			
cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji			+		
program studiów		+			
zasoby kadrowe				+	
infrastruktura dydaktyczna			+		
prowadzenie badań naukowych				+	
system wsparcia studentów w procesie uczenia się			+		
wewnętrzny system zapewnienia jakości			+		

Na stosunkowo niską ocenę możliwości uzyskania zakładanych efektów kształcenia i rozwoju ocenianego kierunku w wizytowanej jednostce oraz zapewnienia wysokiej jakości kształcenia ma struktura kadry i ograniczone możliwości prowadzenia badań. Te dwa czynniki są ze sobą ściśle powiązane, gdyż ograniczone badania ograniczają rozwój kadry. W konsekwencji stabilność kadry jest ograniczona. Wydaje się, że władze Wydziału powinny zastanowić się nad wyborem kształcenia o profilu praktycznym. Taki profil kształcenia oparty jest bowiem na doświadczeniu praktycznym nauczycieli akademickich, które reprezentuje większość kadry zatrudnionej na umowę zlecenie.

Uznanie za wysoce efektywne działania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia nie jest możliwe. Zapewniona jest systematyczność i kompleksowość większości przeprowadzanych ocen i analiz efektów kształcenia osiąganych przez studentów. Jednak jeden z podstawowych elementów tego systemu – wysoka jakość kadry - budzi uzasadnione zastrzeżenia. W tym zakresie konieczna jest wyraźna poprawa i intensyfikacja działań,

na które m.in. wpływa systemem wsparcia naukowego pracowników, a ten ograniczony jest do minimum.

Uwaga: jeżeli wyjaśnienia przedstawione w odpowiedzi na raport z wizytacji będą uzasadniały zmianę uprzednio sformułowanych ocen raport powinien zostać uzupełniony. Należy syntetycznie omówić wyjaśnienia, dokumenty i dodatkowe informacje, które spowodowały zmianę oceny (odnieść się do każdego kryterium odrębnie, a ostateczną ocenę umieścić w Tabeli nr 3).

Wyjaśnienia zawarte w odpowiedzi Uczelni na raport Zespołu Oceniającego dotyczące wprowadzenia od nowego roku akademickiego sugerowanych zmian w „Wytycznych do prac dyplomowych” oraz w sposobie przeprowadzania niektórych zaliczeń pozwalają na zmianę oceny kryterium Cele i efekty kształcenia oraz system potwierdzający ich osiągnięcie ze „znacząco” na „w pełni”. Jednocześnie zaleca się dokończenie opracowywania i wprowadzenie do praktyki systemu badania losów absolwentów.

W odpowiedzi na uwagi zawarte w raporcie Zespołu oceniającego dotyczące małego udziału osób o stopniach i dorobku z podstawowej dla kierunku dyscypliny naukowej jaką jest leśnictwo, Uczelnia poinformowała o zatrudnieniu od czerwca b.r. trzech osób ze stopniem naukowym doktora nauk leśnych. Pozwala to na zmianę oceny kryterium Zasoby kadrowe z „częściowo” na „w pełni”.

Wyjaśnienia zawarte w odpowiedzi Uczelni na raport Zespołu Oceniającego pozwalają stwierdzić, że procedury dotyczące oceny jakości kadry, tj. ocena nauczyciela akademickiego przez studentów, hospitacja zajęć, ocena parametryczna działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej nauczycieli akademickich funkcjonują prawidłowo, co pozwala na zmianę oceny kryterium Wewnętrzny system zapewnienia jakości ze „znacząco” na „w pełni”. W realizacji systemu brak jest jednak udziału interesariuszy zewnętrznych, zaleca się więc włączenie przedstawicieli pracodawców w prace Wydziałowej Komisji ds. Jakości Kształcenia.

Tabela nr 3

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	wyróżniająco	w pełni	znacząco	częściowo	niedostatecznie
cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji		+			
zasoby kadrowe		+			

wewnętrzny system zapewnienia jakości		+			
--	--	---	--	--	--

Przewodniczący Zespołu oceniającego

Dr hab. Sylwester Tabor